

TOEKOMST LANDELIJK GEBIED GRONINGEN

DEELGEBIEDSPAN
WESTERWOLDE

Versie
22 oktober

1. INLEIDING

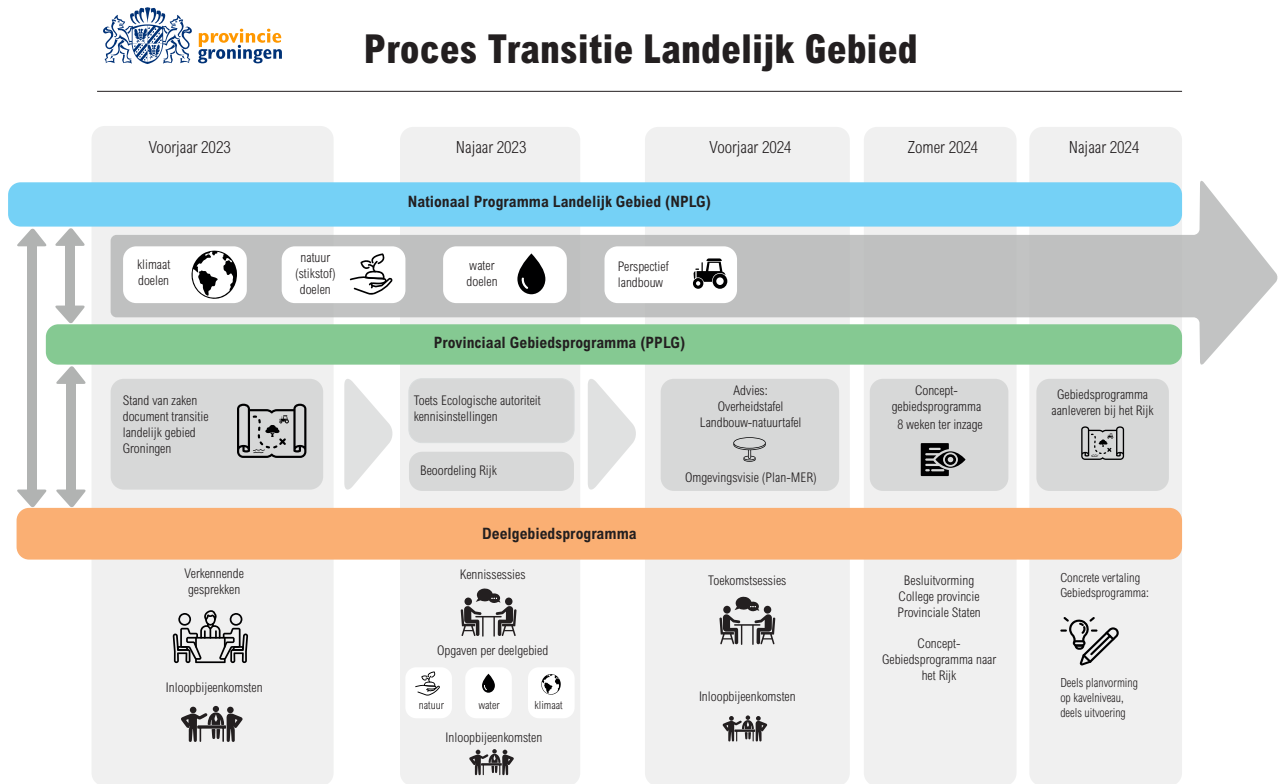
De afgelopen periode is toegewerkt naar een deelgebiedsplan met oplossingsmaatregelen op gebied van natuur, water en klimaat met perspectief voor de landbouw in Westerwolde. In dit deelgebiedsplan schetsen we welke mogelijkheden er zijn om in Westerwolde bij te dragen aan de genoemde opgaven en geven we aan hoe we in hiertoe zijn gekomen. De inhoud van dit deelgebiedsplan wordt ingebracht in het provinciale gebiedsplan TLG.

Het eerste hoofdstuk bevat het doorlopen proces tot het komen van dit deelgebiedsplan. Vervolgens geven we een doorkijk naar de toekomst in Westerwolde. In hoofdstuk 3 wordt de vertaling van de provinciale NPLG opgaven naar de gevraagde bijdrage voor Westerwolde gemaakt. In het hoofdstuk daarna worden de lopende initiatieven en projecten – Parels genoemd - als mogelijke maatregelen beschreven. In hoofdstuk 4 wordt een inschatting gegeven van de mate waarin deze Parels bij kunnen dragen aan de NPLG-opgave. Voor alle Parels geldt dat niet bekend is of er draagvlak voor is. Pas als besloten wordt uitwerking te geven aan deze projecten en initiatieven, zal uit de daaropvolgende stappen moeten blijken of er draagvlak en voldoende middelen zijn om ze te realiseren. Dit deelgebiedsplan sluit dan ook af met een voorstel voor het vervolg van het gebiedsproces in Westerwolde.

Bijlage 1 bevat een uitgebreide beschrijving van de Parels.

2. HET DOORLOPEN PROCES IN WESTERWOLDE

In figuur 2.1 is op hoofdlijnen weergegeven hoe het Nationaal Programma Landelijk gebied zich verhoudt tot de provincies en de deelgebiedsprogramma's. Onder de figuur is beschreven hoe het gebiedsproces in Westerwolde is doorlopen.

Figuur 2.1: overzicht Nationaal Programma Landelijk gebied met vertaling naar de provincie, de deelprogramma's en het tijdsplan.

Het gebiedsproces in Westerwolde is gestart met een brede informatieavond op 8 juni 2023 voor alle geïnteresseerden en belanghebbenden in het gebied. Het doel van de avond was om informatie te geven over de opgaven, waarvoor een oplossing wordt gezocht. Er waren voor de verschillende opgaven tafels ingericht met kaarten en achtergrondmateriaal, waar experts van provincie en waterschap uitleg gaven over de opgaven. De avond werd druk bezocht.

Na de zomer van 2023 is gestart met een voorbereidingsgroep om het gebiedsproces vorm te geven. In deze groep zaten leden namens de LTO, de Trekkerclub Westerwolde (agrariërs), Natuurmonumenten (namens de terreinbeherende organisaties), waterschap Hunze en Aa's, gemeente Westerwolde, recreatieondernemers, wandelnetwerk Westerwolde, provincie en Prolander. Deze groep is drie keer bij elkaar geweest om een tweetal bredere kennissessies en een sessie respectievelijk voor boeren en inwoners voor te bereiden.

Bijeenkomst kennissessie 20 november 2023 in de Gasterij Natuurlijk Smeerling

Het doel van de eerste kennissessie op 20 november 2023 was om met een groep van ongeveer 30 mensen uit de verschillende sectoren (landbouw, natuur, water, gemeente, inwoners) uit het gebied kennis te delen over het gebied en de opgaven. Er zijn presentaties door medewerkers van provincie en waterschap gegeven over de natuuropgave, landbouw, water en het klimaat.

De tweede bredere sessie op 12 februari 2024 die de groep heeft voorbereid was eveneens voor een groep van ongeveer 30 mensen uit verschillende sectoren en ging meer concreet en gekwantificeerd over de opgaven voor Westerwolde. Op verzoek van de landbouwvertegenwoordiging is op 14 december 2023 een speciale bijeenkomst voor landbouwers in het gebied georganiseerd. De avond werd bezocht door circa 100 agrariërs. Gedeputeerde Emmens was aanwezig voor een toelichting. Op 7 februari 2024 is een speciale avond voor inwoners georganiseerd, die tot dan toe nog weinig aan de verschillende sessies hadden deelgenomen. Er waren circa 30 mensen, die middels presentaties bijgepraat werden over de opgaven en aanpak in Westerwolde. Daarna is een tweede kennissessie georganiseerd.

Op 26 februari 2024 werd duidelijk dat de vertegenwoordigers van de landbouw weinig toegevoegde waarde zagen in het meedraaien in de voorbereidingsgroep. Zij waren van oordeel dat de inbreng vanuit het gebied onvoldoende geborgd was. Daarnaast heeft het ontbreken van toekomstperspectief, het onvoldoende in beeld hebben van dat wat allemaal in Westerwolde al is bereikt, de landelijke politieke discussie en daarmee onzekerheid over de toekomst van de landbouw, hebben de beide vertegenwoordigers doen besluiten deelname aan het gebiedsproces op te schorten.

Omdat zonder landbouw een gebiedsproces in de gekozen vorm weinig zin had, is besloten de voorbereidingsgroep op te heffen en verder te gaan met het inventariseren van de verschillende plannen en initiatieven die in Westerwolde lopen en opgezet worden. Onder de noemer "Parels" is in beeld gebracht hoe er door veel verschillende partijen gewerkt wordt aan (delen) van de TLG opgaven. Contact is gezocht met de mensen in het gebied die aan deze Parels werken. De informatie is verwerkt tot zogenaamde factsheets en deze zijn door de initiatiefnemers toegelicht op een bijeenkomst op 3 juni 2024. Deze parels zijn niet getoetst op draagvlak vanwege het stopgezette gebiedsproces.

Van enkele bijeenkomsten zijn verslagen terug te vinden op www.provinciegroningen.nl/westerwolde

Presentatie Parels Westerwolde op 3 juni 2024 in het Boschhuis te Ter Apel

2. KOERS VAN WESTERWOLDE RICHTING 2050

De deelnemers aan het deelgebiedsproces hebben niet gewerkt aan het gezamenlijk opstellen van een visie richting 2050. Wel werd breed gedeeld dat landbouw en dan met name akkerbouw de belangrijkste drager blijft in de open veenkoloniale gebieden en dat de Ruiten Aa en omgeving als natuur en recreatief gebied dient te worden behouden en ontwikkeld. In het gebied tussen het grootschalige akkerbouwgebied en het beekdal kan worden ingezet op een zachtere overgang. Het versterken van recreatieve en ecologische verbindingen tussen Hondsrug en de Ruiten Aa (oost-west) draagt bij aan het verbeteren van natuurnetwerken en vergroot het recreatief potentieel in het gebied.

Landbouw, we koesteren de akkerbouw en veeteelt in Westerwolde

Het deel van Westerwolde dat een veenkoloniaal bouwplan kent is van groot belang voor de productie van zetmeelaardappelen, suikerbieten en andere voedselgewassen. Westerwolde en in bredere zin Veenkoloniën worden gekenmerkt door grote arealen die zeer geschikt zijn voor akkerbouw onder andere omdat de waterstanden goed kunnen worden gereguleerd. Daarnaast bevindt zich belangrijke verwerkende industrie in de regio (m.n. Suikerunie en Avebe) en wordt op een gestructureerde wijze onderzoek gedaan naar landbouwinnovaties onder meer in de proefboerderij Valthermond. Er is ruimte om de landbouw door te ontwikkelen en, voor Nederlandse begrippen, grootschalig te produceren. Wel is de uitdaging en (maatschappelijke) noodzaak om de milieugebruiksruimte van de landbouw te verkleinen. De natuurwaarden in agrarisch gebied zijn onvoldoende en op onderdelen is sprake van overschrijding van waterkwaliteitsnormen voor gewasbeschermingsmiddelen en (in natte jaren) voor fosfaat en stikstof. Daarom moet de landbouw in het veenkoloniaal deel zich meer in balans met de natuur en binnen de milieugrenzen doorontwikkelen. Reductie van uitstoot van methaan en CO₂ maken onderdeel uit van deze doorontwikkeling. Het gaat om het benutten van kansen en kwaliteiten van het gebied én in het verbeteren van natuurwaarden.

Op de oude zandgronden langs de Ruiten Aa zijn landbouwpercelen relatief klein en is de afwisseling groot. Recreatie, landschaps- en natuurbeheer zijn daar kansrijk als neventak bij een agrarisch bedrijf. Door neventakken kan de agrarische bedrijfsvoering meer extensief zijn.

Water, voldoende water van goede kwaliteit voor iedereen.

Door klimaatverandering komt de aanvoer van zoet IJsselmeerwater onder druk te staan. Daarnaast zorgen extremere weersomstandigheden voor een toenemende invloed op het landgebruik. Het is niet vanzelfsprekend dat in droge perioden altijd voldoende water kan worden aangevoerd. Er wordt ook in Westerwolde steeds meer gebruik gemaakt van beregening via oppervlaktewater en daarmee neemt de watervraag verder toe.

Momenteel wordt onderzocht of het mogelijk is om water uit het gebied in natte perioden minder snel af te voeren en te benutten voor aanvulling van het grondwater. Dit grondwater kan dan in de zomer in droge perioden ingezet worden voor beregening. Hiermee kan wellicht voorzien worden in een deel van de verwachte toename van de watervraag in het gebied. Uitgangspunt blijft dat de huidige afspraken over aanvoer uit het IJsselmeer gecontinueerd worden.

Om te komen tot verbetering van de waterkwaliteit zet de landbouw in op doelsturing: maatregelen die meetbaar bijdragen aan concrete doelen. Gedacht wordt aan (nog meer) precisie bemesten, terugdringen van uitspoeling en afspoeling, het terugbrengen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door ontwikkeling van resistente rassen en technische toepassingen waardoor gericht gespoten wordt alleen daar waar het nodig is (precisielandbouw). Het plan van de Stichting Innovatie Veenkoloniën¹ laat zien dat het halen van de doelen mogelijk is als samengewerkt wordt door agrariërs, ketenpartijen, kennisinstellingen en overheid.

¹ <https://www.innovatieveenkolonien.nl/wp-content/uploads/Gebiedsplan-Veenkolonien-A5-boekje-Def-LR.pdf>

Natuur, er is al veel gedaan maar nog ruimte voor versterking.

Westerwolde is landschappelijk en functioneel te onderscheiden in het beekdal van de Ruiten Aa, het akkerbouwgebied richting de Veenkoloniën, het landbouwgebied aan de Noordzijde en langs de Duitse grens overwegend een open akkerbouwgebied met een aantal bos-enclaves.

Het natuurnetwerk hangt samen met de landschappelijke en recreatieve kwaliteiten van Westerwolde. Er zijn mogelijkheden om de landschappelijke en natuurkwaliteiten te versterken door de NNN rond de Ruiten Aa af te ronden en verbindingen te creëren tussen de Hondsrug en het dal van de Ruiten Aa. Daarnaast kan in het Veenkoloniaal deel voor de realisatie van de groenblauwe dooradering aangesloten worden bij de bestaande structuren.

Bij de uitwerking van groenblauwe dooradering kan het voorwerk dat door de Agenda voor de Veenkoloniën is gedaan, betrokken worden (zie rapport 'Ontwikkelkaders voor groenblauwe dooradering in de Veenkoloniën' d.d. 29 november 2022). Deze opzet kan als raamwerk dienen voor de daadwerkelijke invulling van de groenblauwe dooradering in het Veenkoloniale deel van Westerwolde.

De provincie Groningen heeft in 2011 het uitvoeringsprogramma Bos en Hout (2021-2030) vastgesteld met als doel om 750 hectare extra bos en groene landschapselementen toe te voegen in Groningen.

Op een kanskaart is geïnventariseerd wat de meest logische locaties zijn, gelet op de karakteristieken van het Gronings landschap. In Westerwolde is 280 ha bruto zoekgebied voor nieuw bos en hout aangewezen.

3. NPLG OPGAVEN WESTERWOLDE

In de zomer van 2022 presenteerde het Rijk de opgave voor het landelijk gebied in haar Startnotitie voor het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), met daarin doelen voor natuurherstel (met als onderliggende opgave de reductie van stikstof), water en klimaat. Deze opgaven zijn middels het Transitie Landelijk Gebied (TLG) op provinciaal niveau verder uitgewerkt. Vertaling van de provinciale opgave naar de deelgebieden heeft plaatsgevonden om een indruk te geven welke bijdrage vanuit het gebied verwacht gaat worden. Opgemerkt, een deel van de opgaven heeft nadrukkelijk een indicatief karakter omdat geschoven kan worden tussen de deelgebieden binnen de provincie. Voor de NNN-opgave geldt dit niet: deze is specifiek aan Westerwolde gekoppeld.

In de onderstaande tabel is de vertaling van de provinciale TLG-opgaven naar het deelgebied Westerwolde weergegeven. Voor de grijs gemarkeerde deelopgaven is nog niet duidelijk hoe hier op deelgebiedsniveau mee om te gaan.

Tabel 3.1: overzicht van thema's met deelopgave en gevraagde bijdrage deelgebied Westerwolde

Thema's met opgaven	Indicatieve bijdrage Westerwolde
Natuur	
N1. Natuurherstel Vogel en Habitatrichtlijn (VHR)-gebieden in 2030: aangewezen gebiedsdoelen**	Herstel hydrologisch systeem en stikstofdepositiereductie Lieftingsbroek
N2. Natuurherstel Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) in 2030: regionale doelen**	Diverse habitats (vochtige heide, heischraal grasland) 82 ha Overgangsgebieden langs beken: 80 ha Agrarisch natuurbeheer: grasland 60 ha, akker 10 ha Verbindingszones: Ter Haar- Ter Walslage, Veenhuizerstukken/Vledderbos-Ruiten Aa
N3 Hydrologische doelen N2000-gebieden	Herstel regionale en lokale grondwaterstromen door het dempen van sloten en het opzetten van het waterpeil in overgangsgebied rondom N2000-gebied Lieftingsbroek
N4. Ammoniakreductie (generiek) voor alle stikstofgevoelige N2000 in Nederland*	126 ton (8,7%)
N5. Stikstofreductie voor specifieke N2000-gebieden	Reductie depositie op N2000 Liefstingsbroek
N6. Realisatie restopgave Natuur Netwerk Nederland (NNN) (o.b.v. gegevens 2023, getallen deelgebieden afgerond op hele getallen)	116 hectare nog te verwerven (locatie is door Provinciale Staten begrensd in Provinciale Omgevingsverordening)
N7. Realisatie nieuw bos en houtige beplanting	Niet bepaald hoeveel hectare Westerwolde moet leveren. Een deel van het zoekgebied moet wel gerealiseerd worden; dat is een harde verplichting (zie K4). Het bruto zoekgebied in Westerwolde is 260 ha.

Thema's met opgaven	Indicatieve bijdrage Westervolde
N8. Groenblauwe dooradering	Houtige elementen 196 ha Niet-houtige natte elementen 245 ha Niet-houtige droge elementen 243 ha Totaal 2030: 885 ha
* = rekenkundige verdeling gemaakt door onderzoeksbureau CLM	
** = rekenkundige verdeling gemaakt door team Natuur	
Water	
W1. Waterkwaliteit	Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit en op nitraatgehalte frea- tisch grondwater
W2. Grondwater	Uitwerken op provinciale schaal – niet op deelgebiedsniveau.
W3. Zoetwaterbeschikbaarheid	Geen verdeling naar deelgebied te maken
W4. Wateroverlast	Geen verdeling naar deelgebied te maken
Klimaat	
K1. Emissiereductieopgave broei- kassgasen veehouderij en akker- bouw*	0,017 resp. 0,026 Mton (13,6%)
K2. Koolstof vastleggen in land- bouwbodems*	0,0058 Mton (13,6%)
K3. Reductie van uitstoot broeikas- gassen veenweidegebieden en ove- rig veen**	Klassieke veenweide 40 cm drooglegging + onderwaterdrainage: 0,005 Mton CO2-equivalen- ten 20 cm drooglegging + onderwaterdrainage: 0,006 Mton CO2-equivalen- ten
K4. Koolstof vastleggen in bomen/ bos/natuur	Niet uitgesplitst naar Groningen en dus ook niet naar deelgebied. Er wordt vanuit gegaan dat de opgave wordt gehaald als er voldoende bos en houtige elementen worden aangeplant.
* = Rekenkundige verdeling gemaakt door onderzoeksbureau CLM.	
** = Rekenkundige verdeling gemaakt door provincie Groningen	

Voor een nadere toelichting op de opgaven wordt verwezen naar het Werkdocument opgaven en maatregelopties Transitie Landelijk Gebied provincie Groningen. Dit document is te vinden op de provinciale website, op de pagina's van de zeven deelgebieden: www.provinciegroningen.nl/deelgebieden.

4. PARELS WESTERWOLDE

In het deelgebied zijn de lopende projecten, initiatieven en ontwikkelingen verkend die relevant kunnen zijn voor de TLG-opgaven in Westerwolde. Deze zijn tot Parel benoemd en verder ingevuld door contact te leggen met de bij deze initiatieven betrokkenen. Enerzijds om inhoudelijk een scherper beeld van de Parel te krijgen en anderzijds om de potentiële bijdrage aan TLG-opgaven te kunnen inschatten. Ook is gevraagd wat er nodig is om de Parel te kunnen realiseren. Het kan gaan om geld, capaciteit, instrumenten, organisatie, contractueel enz. en hoe een eventuele versnelling aangebracht kan worden.

Wat opviel is dat er heel veel gaande is in Westerwolde. Er zijn veel verschillende groepen en initiatieven, die op de één of andere manier bij kunnen dragen aan het landelijk gebied in Westerwolde. Sommige Parels zijn concreet, anderen staan pas aan het begin, sommige zijn veelomvattend en ingrijpend, anderen kleinschalig en snel realiseerbaar. Niet van alle Parels is duidelijk of ze daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. Dit kan te maken hebben met al dan niet beschikbare middelen, het hebben van voldoende draagvlak, het ontbreken van voldoende organisatiekracht, beschikbaarheid grond, enz. Toch zijn de in dit plan opgenomen Parels potentieel voldoende kansrijk om ze stuk voor stuk nader uit te werken, om ze een stap verder te helpen en mogelijk tot uitvoering te brengen. De Parels zijn onderling niet gewogen of op volgorde van belangrijkheid of kansrijkheid gezet. In tabel 4.1 is te zien aan welke NPLG doelen een parel naar verwachting bij kan dragen.

In een apart traject in het kader van Nationaal Programma Groningen is een inventarisatie gemaakt van projecten die leven in Westerwolde. Dit is gebeurd onder de noemer landschapswerkplaats via een gebiedsbijeenkomst in juni 2023 en heeft geleid tot een lijst met projecten een kansenkaart. Van deze informatie is dankbaar gebruik gemaakt in dit deelgebiedsplan. Een deel van deze projecten is ook benoemd als parel in dit deelgebiedsplan. Nadere informatie is te vinden op www.landschapswerkplaats.nl schetsboek Westerwolde.

Het kan goed zijn dat er nog veel meer initiatieven zijn, die (nog) niet in dit plan zijn opgenomen. Het voorliggende deelgebied plan is een momentopname. Nieuwe Parels kunnen in een vervolgetraject worden toegevoegd.

Er zijn in totaal dertien Parels in beeld gekomen. De Parels zijn hieronder kort toegelicht en de factsheets zijn in bijlage 1 opgenomen.

Draagvlak Parels

Het is onduidelijk welke Parels wel op voldoende draagvlak kunnen rekenen in het gebied en welke niet. De Parels zijn een weergave van plannen en projecten waar partijen in Westerwolde zich voor inspinnen. Uit de opsomming hieronder kan geput worden om de NPLG-doelen te realiseren. Als ingezet wordt op uitvoering van één of meerdere van de Parels dan zal bezien worden of draagvlak aanwezig is danwel kan worden gecreëerd.

4.1 Ecologische verbindingen

Afronding Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Postzegellocaties 'Eindwagon-rapportage' Westerwolde:

Het inrichten van percelen binnen de NNN die recentelijk verworven zijn of aangemeld voor particulier natuurbeheer (postzegelplekjes). Verder worden alle ingerichte gebieden geschouwd om te kijken of het beheer bijdraagt aan de gestelde natuurdoelen en afspraken worden nagekomen. Zo nodig worden verbeterplannen gemaakt.

Diverse gebieden 'Eindwagon-rapportage' Westerwolde:

De locaties waar kansen liggen om de NNN af te ronden en te versterken zijn in kaart gebracht. Dit betreft onder andere Wessinghuizen, 't Stobke- Hofte, Vennenweg, Smeerling, Dikke Eikweg/Harpelerweg, Vlagtweddeveldhuis, De Strengen, Ellesinghuizen, Kempkebosweg Wessinghuizen en Lutjeloo.

Andere mogelijkheden voor verbindingen (buiten NNN):

De inrichting van de Natuurnetwerk Nederland-gebieden in het dal van de Ruiten Aa is anno 2023 grotendeels voltooid. De zone kenmerkt zich door zijn grote lengte maar ook door een beperkte breedte. Dit maakt de structuur kwetsbaar naast dat sommige gebieden behoorlijk geïsoleerd liggen. In diverse richtingen liggen er mogelijkheden/kansen om verbindingen te maken. Het betreft de volgende zones:

Verbindingszone Pagediep:

Voor een versterking in westelijke richting liggen er mogelijkheden door vanaf Onstwedde richting Stadskanaal het beekje Pagediep te reconstrueren. Plannen voor inrichting van dit beekdal liggen er al jaren en recentelijk (2022/2023) zijn opnieuw de mogelijkheden onderzocht door naar financieringsmogelijkheden en draagvlak bij de eigenaren van de gronden te kijken. Het belang van de ontwikkeling van een natuurgebied in dit beekdal ligt in de verbinding die gemaakt kan worden met de stroken NNN die bij Stadskanaal en Gasselternijveen liggen.

Verbindingszone Mussel Aa:

Richting het zuiden liggen er kansen in het beekdal van de Mussel Aa. Een deel van dit beekdal is tussen Onstwedde en Sterenborg/Ter Wupping reeds ingericht, maar het riviertje loopt stroomopwaarts in gekanaliseerde vorm door vanaf de N365 tot aan Kopstukken bij Mussel. Een verbinding tussen de Mussel Aa en het kanaal, en eventueel oostelijker met het EHS-gebied, draagt bij aan de versterking van landschappelijke en natuurlijke waarden en de verbreding van de huidige EHS.

Verbindingszone Bourtange:

De inrichting van het plangebied De Lethe – Brualer Sloot is in uitvoering waarmee een west-oost verbinding wordt gemaakt. Het plangebied ligt geheel in het noorden van Westerwolde en heeft via het water Boelo Tijdenskanaal een aansluiting op het EHS-gebied. Maar een meer robuuste, brede verbinding, bijvoorbeeld naar de grens met Duitsland, is een gewenste verbinding. Vanaf Wollinghuizen/Renneborg kan een verbinding worden gemaakt met het natuurgebied rondom Bourtange, met het Forst Arenberg en iets oostelijker met het Naturschutzgebiet Neuheeder Moor.

Voor het versterken van de verbindingen tussen natuurgebieden wordt ook aandacht gevraagd in de visie 'Westerwoldse Aa - de ontbrekende schakels' (2013), de 'Landschapsbiografie Westerwolde' en worden in 'Natuur in het landschap van Westerwolde' nog meer voorstellen gedaan voor de aanleg van verbindingszones in het gebied.

Het inventariseren van alle ideeën, het afwegen en het beoordelen van de haalbaarheid met een advies, is nodig om meer focus aan te brengen in de optimalisatie van het natuurnetwerk.

4.2 Regiodeal natuurinclusieve landbouw

Actieplan Groninger Akkervogels 2022-2030:

Akkerbouwers, Stichting Grauwe Kiekendief, Kenniscentrum Akkervogels (GKA), Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen (ANOG), Staatsbosbeheer en waterschap Hunze en Aa's hebben voor vier deelgebieden - waaronder Westerwolde - een verbeterplan voor Akkervogels opgesteld.

Landschapsconvenant,

Een samenwerking tussen de provincie Groningen, Landschapsbeheer Groningen en 13 andere partijen voor het beschermen, herstel, ontwikkeling en beheer van het landschap. Het verhaal van het landschap moet behouden blijven voor komende generaties. Uitvoeringsagenda's worden per deelgebied opgesteld en zijn voor Westerwolde (ESsentie) gereed. Het convenant loopt dit jaar af maar partijen bekijken op welke wijze voortzetting mogelijk is.

ESsentie,

Het Westerwoldse esdorpenlandschap heeft nog veel intacte essen en escomplexen. Herstel van beplanting en het (micro-)reliëf van de complexen vergroot de herkenbaarheid en de leesbaarheid van het exclusieve esdorpenlandschap van Westerwolde. Uitgezocht kan worden onder welke voorwaarden en op grond van welke (landschaps) concepten Essentie kan worden opgeschaald naar andere karakteristieke essen in Westerwolde. Daarbij zijn - meer dan bij het project op de Westeresch te Veele- de cultuurhistorische landschapsconcepten leidend. Daarbij horen de typische bouwplannen van de klassieke es, waarbij het vooral gaat om de roggeteelt. Hierbij kan ook onderzocht worden of Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer kan worden ingezet om ook buiten het NNN kleinschalige extensieve akkerbouw te faciliteren.

4.3 Polder Binnenlanden

Het Ulsda gemaal moet visvriendelijker uitgevoerd worden om de vismigratie “Van Wad tot Aa” te verbeteren. Daarnaast is het peil van het afwaterende beheergebied als gevolg van maaiveldddaling door veeninklinking dusdanig gezakt, dat het gemaal dit waterpeil nog maar net kan bedienen. Beide kwesties maken dat het waterschap Hunze en Aa's onderzoek doet naar de toekomst van dit gemaal en het waterpeil in het beheergebied. Mocht ervoor gekozen worden om het waterpeil te verhogen, dat kan dit bijdragen aan het beperken van verdere veenoxidatie en daarbij behorende CO₂ uitstoot en maaiveldddaling. Dit vergt echter een brede afweging die verder gaat dan de taak van het waterschap.

4.4 Lieftingsbroek (N2000-gebied)

De natuurdoelanalyse Lieftingsbroek beschrijft de huidige toestand van het Natura 2000-gebied en de maatregelen die nodig zijn om de natuur te behouden en waar nodig te verbeteren. De provincie werkt aan de uitvoering daarvan.

4.5 Bedrijfsbodem- & waterplan

Het BedrijfsBodem- & WaterPlan (BBWP) is een praktische tool die gebiedsopgaven integraal vertaalt naar maatregelen per perceel. De tool geeft een goed onderbouwd inzicht in de kwaliteit van de bodem, het risico van overschrijding van de aanwezige opgaves en het effect van maatregelen op de opgaven als het gaat om uitstoot en uit- en afspoeling.

4.6 Agrarisch natuurbeheer- en landschapsbeheer

Een subsidie voor de uitvoering voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer vanuit provincies, waterschappen en het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Naast pakketten gericht op akkervogels zijn er recent pakketten toegevoegd voor leefgebied dooradering, de categorie waterkwaliteit en -kwantiteit en CO₂-reductie.

4.7 Adaptief peilbeheer

Het waterschap onderzoekt welke mogelijkheden er zijn om met behulp van een aangepast peilbeheer beter bestand te zijn tegen de effecten van klimaatverandering. Zo is het de vraag of de huidige gehanteerde droogleggingsnormen nog passen binnen de klimatologische ontwikkelingen. Nu wordt gestuurd op een natschade van maximaal 5% maar mogelijk dat het peilbeheer ook meer gericht moet zijn op het beperken van het areaal “te droog”. Nader onderzoek is noodzakelijk om juiste keuzes te maken.

4.8 Recreatieve ontwikkeling

Westerwolde algemeen

Westerwolde is een recreatieve parel. Het gebied van het dal van de Ruiten Aa is bijzonder fraai en cultuurhistorisch waardevol. In het gebied zijn veel wandel- en fietspaden die vooral in het zomerseizoen druk gebruikt worden. De transitie landelijk gebied biedt voor Westerwolde de mogelijkheid om het recreatieaanbod naar een hoger plan te trekken. Voor inspiratie kan gebruik worden gemaakt van inmiddels ontwikkelde cultuur- en landschaps toeristische concepten, zoals beschreven in onder andere Grensland Vestingland.

Kloosterenclave Ter Apel

De inspanningen van de Stichting Herinrichting Kloosterenclave dragen niet rechtstreeks bij aan de NPLG-doelen, omdat geen sprake is van de ontwikkeling van nieuw natuur en de bestaande natuur adequaat beheer wordt. Wel is het van belang om de Kloosterenclave te verbinden met andere recreatief aantrekkelijke punten en te combineren met de groenblauwe dooradering. Het streven om de toeristische aantrekkingskracht van de enclave en daarmee ook in bredere zin van Westerwolde te vergroten biedt kansen voor extra economisch perspectief.

4.9 Bosaanleg Vriescheloo

In het kader van het provinciale programma bos en hout worden terreinen verworven. Bij het opstellen van de inrichtingsschets, een samenwerking tussen provincie, gemeente, waterschap en omgeving, wordt invulling gegeven aan deze opgave zodat gestart kan worden met aanleg.

4.10 Groenblauwe dooradering (bermen, sloten en schouwpaden)

Voor het versterken van de Groen Blauwe dooradering kunnen in eerste instantie gronden in eigendom van de overheden (gemeenten, provincie en waterschap) ingezet worden. Bermen, sloten, schouwpaden en overhoekjes kunnen natuurvriendelijk ingericht en beheerd worden. Het waterschap wil dit mogelijk combineren met het herstel van taluds. In kaart wordt gebracht wat nu al natuurvriendelijk beheerd wordt en wat nog extra kan.

4.11 Voedseltuinen Westerwolde

Verschillende inwoners en ondernemers hebben voedseltuinen/-bossen ingericht, waar lokaal (biologisch) voedsel voor de lokale gemeenschap wordt verbouwd. De tuinen en bossen worden zodanig ingericht en beheerd dat zij voor insecten, kleine zoogdieren en vogels aantrekkelijk zijn. Zij dragen dan ook bij aan het vergroten van de biodiversiteit, naast dat zij bijdragen aan het versterken van de cohesie in het gebied en de beschikbaarheid van lokaal ecologisch verantwoord verbouwde producten. Er zijn momenteel 14 voedseltuinen/ bossen in Westerwolde.

4.12 Veenkoloniaal Bouwplan (Gebiedsplan IVK, bouwplan van de toekomst)

Een deel van Westerwolde kent een veenkoloniaal bouwplan. Stichting Innovatie Veenkoloniën heeft voor de veenkoloniën het gebiedsplan IVK opgesteld, waarin in kaart is gebracht wat moet gebeuren om de NPLG opgaven te halen met de nadruk op het bouwplan. De analyse uit dit rapport is ook van toepassing op het veenkoloniaal deel van Westerwolde behoudens het beekdal van de Ruiten Aa.

4.13 Mestverwaarding & kringloop nutriënten

Mestafzet en mesttoepassing is een hot issue in de veeteelt en akkerbouw. Door vergisting van mest ontstaat methaan (biogas) en het restproduct digestaat dat goed te gebruiken is als meststof. Met de vergisting is de organische stof omgezet in gas maar de overige mineralen (stikstof, fosfaat en kalium) zijn nog beschikbaar als meststof. In Westerwolde zijn nog geen mestvergisters aanwezig. Onderzocht kan worden wat het vervallen van derogatie en het benutten van RENURE en mestvergisters kunnen betekenen voor een duurzame akkerbouw en veeteelt in het gebied.

Stichting Innovatie Veenkoloniën: is een samenwerkingsverband dat in 2012 is opgericht als onderdeel van *Agenda voor de Veenkoloniën*. In 2022 is het een zelfstandige stichting geworden met als (huidige) doel het bevorderen van innovatie in de Veenkoloniale landbouw en samen te werken aan een sterk, divers, toekomstbestendig Veenkoloniaal bouwplan met een duurzaam verdienvermogen.

Voor meer informatie: www.innovatieveenkolonien.nl

Waar mogelijk hebben de Parels een plek gekregen binnen de onderstaande deelgebiedskaart Westerwolde. Soms was dit niet mogelijk omdat de Parel betrekking had op een ontwikkeling die voor het hele gebied geldt. Niet wordt uitgesloten dat in de toekomst meer Parels worden toegevoegd.

Overzicht Parel Westerwolde met verbinding opgaven

Een Parel kan aan verschillende deelopgaven van de thema's water, natuur en klimaat bijdragen. In tabel 4.1 is een matrix van de Parel en de verbinding met de deelopgaven opgenomen. Het is een inschatting, waarbij de intensiteit van de groene kleur aangeeft in welke mate de Parel bij kan dragen aan de verschillende doelen.

Tabel 4.1: overzicht met Parel en de verbinding aan de deelopgaven voor de thema's water, klimaat en natuur

Nr.	Parels Westerwolde	Water				Klimaat	
		Waterkwaliteit	Grondwater	Zoetwater-beschikbaarheid	Wateroverlast	Emissiereductie broeikasgassen veehouderij en akkerbouw	Koolstof vastleggen landbouwbodems
		W1	W2	W3	W4	K1	K2
1	<u>Ecologische verbindingen</u>						
	afronding NNN – Eindwagon Westerwolde						
	<i>Andere mogelijkheden voor verbindingen: (buiten NNN-gebieden)</i>						
	diverse gebieden, zie rapportage Eindwagon Westerwolde (Prolander)						
	verbindingszone Pagediep						
	verbindingszone Mussel Aa						
	verbindingszone Bourtange						
2	<u>Regiodeal natuurinclusieve landbouw</u>						
	actieplan Groninger Akkervogels 2022-2030						
	Landschapsconvenant						
	Essentie						
3	Polder Binnenlanden						
4	Passende maatregelen Liefstingsbroek						
5	Bedrijfsbodem- & waterplan						
6	Agrarisch natuurbeheer- en landschapsbeheer						
7	Adaptief peilbeheer						
8	<u>Recreatieve ontwikkeling</u>						
	Westerwolde (algemeen)						
	ontwikkeling Kloosterenclave Ter Apel						

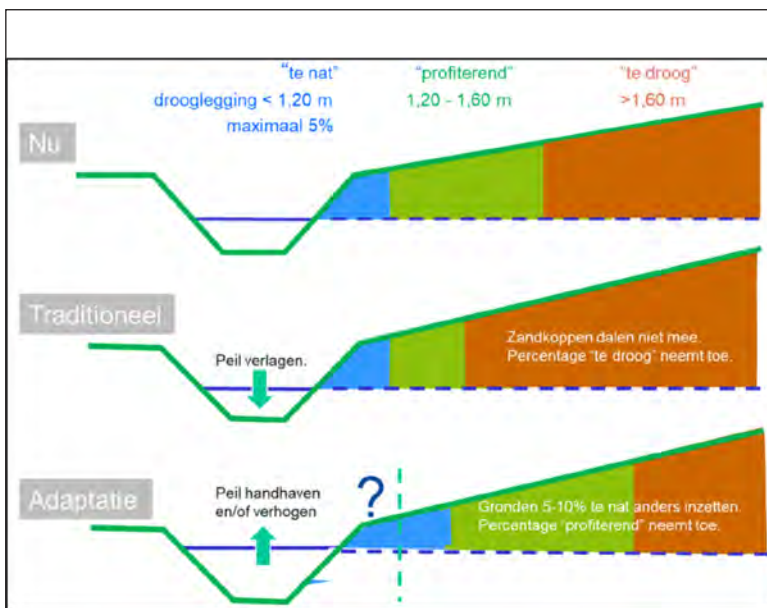
Nr.	Parels Westerwolde	Water				Klimaat	
		Waterkwaliteit	Grondwater	Zoetwater-beschikbaarheid	Wateroverlast	Emissiereductie broeikasgassen veehouderij en akkerbouw	Koolstof vastleggen landbouwbodems
		W1	W2	W3	W4	K1	K2
9	Bosaanleg Vriescheloo						
10	Groen Blauwe dooradering (bermen, sloten en schouwpaden)						
11	Voedseltuinen Westerwolde						
12	Veenkoloniaal Bouwplan						
13	Mestverwaarding & kringloop nutriënten						
Legenda							
- draagt bij							
- draagt sterk bij							
- draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden							

Het beeld van de Parels in relatie tot de opgaven in Westerwolde per thema

Water

Het verbeteren van de waterkwaliteit is een kwestie van lange adem. Veel wordt verwacht van de samenwerking in het kader van Innovatie Veenkoloniën, mestverwaarding en de bedrijfsbodem- en waterplannen als het gaat om vermindering van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en bemesting (precisielandbouw), innovatie en verdergaande robotisering.

Het ter beschikking hebben van voldoende zoet water is een grote zorg, waar zeker het waterschap Hunze en Aa's voortdurend aan werkt. Adaptief peilbeheer kan hieraan bijdragen, maar er zal nog veel uitgezocht moeten worden, voordat duidelijk is hoeveel dit kan bijdragen aan de zoetwater-beschikbaarheid. Het starten van praktijk-proeven kan helpen om hier meer inzicht in te krijgen. Een duidelijke opgave ligt er rond de polder Binnenlanden met het Ulsda gemeal. Ook hiervoor geldt dat nadere studie moet uitwijzen wat de toekomst is van dit gemeal en wat dit betekent voor de Ulsdapolder.

Figuur 4.2: Scenario's peilbeheer (bron: waterschap Hunze en Aa's)

Er zijn in Westerwolde twee zoeklocaties voor Aanvullende Strategische Voorraden (ASV's) aangewezen. Binnen deze gebieden wordt mogelijk in de toekomst grondwater gewonnen voor drinkwaterwinning. Het onderzoekstraject bevindt zich nog in de startfase. Milieueffectrapporten worden gemaakt om de impact op de omgeving van waterwinning in beeld te brengen. Daarnaast wordt onderzoek gedaan naar de geschiktheid van de locaties voor drinkwaterwinning. Aard en omvang van deze initiatieven is momenteel nog onzeker; er is dan ook niet voor gekozen drinkwaterwinning als parel te benoemen. Nadere informatie is te vinden op de site van de provincie Groningen in het dossier water².

Landbouw

De landbouwers in het gebied willen samen met de verwerkende industrie vooruit en zijn gericht op duurzame ontwikkeling. Het gaat om gebruik maken van de innovatiekracht in het gebied en van de aloude samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij in het kader van de (regionale) mestkringloop. Het is niet duidelijk welke invloed de afbouw van derogatie op het voortbestaan van veehouderijen in Westerwolde zal hebben. Derogatie kan dusdanig kostenverhogend werken dat bedrijven gedwongen worden te stoppen. Dit kan leiden tot vermindering van de ammoniakemissies en minder methaanuitstoot. Op de middellange termijn kan derogatieverlies ertoe leiden dat veel minder mest beschikbaar komt voor de akkerbouwsector.

Natuur

Er is al heel veel gerealiseerd in Westerwolde, met name rond de Ruiten Aa. Het afronden van de NNN lijkt goed mogelijk. Daarvoor en voor de in beeld gebrachte ecologische verbindingzones is het van belang dat er samen met de landbouwers gekeken wordt naar de mogelijkheden. Daarvoor kan een kavelruilcommissie in het leven worden geroepen, om dit ook daadwerkelijk te realiseren. Landbouwers hebben aangegeven hier

2 <https://www.provinciegroningen.nl/beschikbaarheidzoetwater/>

zeker aan mee te willen werken.

De inspanningen voor N2000 gebied Lieftingsbroek worden onder leiding van de provincie doorgezet. Het zal mede van de beschikbare middelen afhangen hoe snel hier over gegaan kan worden tot realisatie. De adviescommissie Lieftingsbroek werkt hier hard aan.

In de nu in beeld zijnde Parels is te weinig aandacht voor de bescherming van VHR-natuurwaarden buiten het Lieftingsbroek. De Parels dekken deze opgave slechts ten dele. In samenwerking met het gebied dient nader bepaald te worden wat nodig is om ook deze opgave te kunnen realiseren.

De groenblauwe dooradering blijkt op verschillende manieren versterkt te kunnen worden. De verschillende overheidsgronden van gemeenten, provincie en waterschappen kunnen verbreed worden en ingericht worden om dit netwerk te versterken. Voor het waterschap kan dat in bepaalde gebieden ook gecombineerd worden met het realiseren van taluds, die beter bestand zijn tegen overvloedige regenval en droogte. Er moet voldoende oog zijn voor langjarig beheer waar de beheerplannen de basis voor zijn. Meer aandacht voor kennis, ondersteuning, implementatie en uitvoering is noodzakelijk zodat de mogelijkheden benut worden en er sprake is van goed beheer. Ook de vele voedselbossen/tuinen die Westerwolde kent, kunnen bijdragen aan het versterken van het netwerk. De inwoners die betrokken zijn bij deze lokale initiatieven kunnen ondersteund worden in het versterken en uitbreiden van dit netwerk.

Van belang is om de versterking van de groenblauwe dooradering ook te koppelen aan het versterken van het wandel- en fietsnetwerk in Westerwolde en aan het verbinden van het Klooster van Ter Apel, de Burcht van Wedde en Bourtange.

Er is onder de agrariërs veel belangstelling voor Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer. Door het gebied te verruimen waar pakketten kunnen worden ingezet en door meer middelen ter beschikking te stellen, kunnen er veel meer hectares landbouwgrond bij gaan dragen aan leefgebieden voor met name de akkervogels van Westerwolde.

Een deel van de bos- en houtopgave kan gerealiseerd worden via de Parels (natuurontwikkeling rond Lieftingsbroek, bosaanleg Vriescheloo). Verder worden kansen gezien om bij de realisatie van de genoemde verbindingzones nieuw bos aan te leggen.

In het vervolg op het gebiedsproces is een gezamenlijke blik op de provinciale bossenstrategie goed om nieuwe/aanvullende locaties nog eens tegen het licht te houden.

Bij de uitwerking van de opgaven voor natuur is koppeling met recreatie belangrijk om het beleefbaar te maken. Bij diverse Parels doen zich kansen voor die bij de uitwerking van plannen een plaats kunnen krijgen. Zoning van recreatie ter plaatse van kwetsbare natuur is een aandachtspunt in de planuitwerking.

Klimaat

Het is niet goed te zeggen in hoeverre de Parels bij kunnen dragen aan de klimaatopgave in Groningen. Verondersteld wordt dat verminderen van uitstoot en het uitbreiden van natuur in zijn algemeenheid bijdraagt aan vermindering van uitstoot van broeikasgassen en toename van koolstofvastlegging.

Tot slot

Veel initiatieven en lopende projecten in het gebied dragen bij aan de opgaven water en natuur. Voor klimaat is de bijdrage het minst goed in beeld.

Tijd, budget en capaciteit (begeleiding en expertise) zijn de ingrediënten om lopende initiatieven/projecten te versnellen en opgaven te realiseren. In het gebiedsproces is niet gewerkt aan het in beeld krijgen van het draagvlak voor deze Parels. Dat zal bij de invulling per Parel aan de orde moeten komen.

5. VERVOLG GEBIEDSPROCES IN WESTERWOLDE

Uit de lijst van Parels blijkt dat er veel initiatieven, plannen en projecten zijn die bij kunnen dragen aan de opgaven. Zoals al eerder aangegeven kan het goed zijn dat er nog veel meer initiatieven zijn, die (nog) niet in dit plan zijn opgenomen. Het voorliggende deelgebied plan is een momentopname. Nieuwe Parels kunnen in een vervolgtraject worden toegevoegd.

Tijdens de Parelmarkt op 3 juni 2024 in het Boschhuis in Ter Apel hebben aanwezigen kunnen reageren op de daar gepresenteerde Parels. Er is vooral inhoudelijk gereageerd in de vorm van aanvullingen en ideeën. De vraag 'Wat nodig is nodig om de Parels verder te brengen' bleek duidelijk lastiger te beantwoorden. Uit gesprekken met aanwezigen kwam vooral de behoefte aan begeleiding en ondersteuning (projectmanagement) naar voren en ook leiderschap. Wie pakt het project op en gaat de partijen mobiliseren om voortgang te maken.

Afhankelijk van het type parel wordt qua financiën en andere voorwaarden gevraagd om (een combinatie van) procesgeld, beschikbaarheid van (soms forse) middelen via langjarige contracten, inzet van nieuw instrumentarium en grondbeleid.

Om de Parels in het gebied tot een succes te maken is er een structuur nodig die faciliteert, geld regelt, belemmeringen bij voortgang kan wegnemen en bestuurlijk commitment regelt. Gekozen kan worden voor het opstellen van een uitvoeringsprogramma, waarbinnen de huidige en mogelijk toekomstige Parels een plek krijgen. Er is een programmamanager nodig, die onder verantwoordelijkheid van de al bestaande gebiedscommissie Westerwolde zou kunnen werken. De gebiedscommissie heeft daarvoor een verbrede opdracht nodig. Voor de landbouwkundige initiatieven in het veenkoloniale deel van Westerwolde kan aangesloten worden bij het vervolg gebiedsproces Veenkoloniën, bijvoorbeeld onder de vlag van Innovatieprogramma Veenkoloniën.

BIJLAGE | SAMENVATTING INLOOPBIJEENKOMST

Opzet inloopavond

De avond vond plaats in partycentrum de Meet in Bellingwolde. De bezoekers kregen een toelichting op het doorlopen gebiedsproces en de actuele stand van zaken door gebiedsverkenner Martha Buitenkamp. Veel aanwezigen namen plaats om te luisteren en vragen te stellen, zowel bij binnenkomst als na bezoek aan de zaal. In de zaal stonden 19 bordes met daarop alle in het deelgebiedsplan opgenomen Parels. Voor de thema's natuur, water en klimaat waren vanuit de provincie 1 of 2 medewerkers aanwezig om toelichting te geven en vragen te beantwoorden. Op de prikboarden en in de melkbus konden kaartjes achterlaten worden met vragen en opmerkingen.

Algemeen

De inloopavond startte om 19.00 uur. Vrijwel meteen was het druk met bezoekers, met name inwoners en agrariërs/ondernemers. Gesprekken en discussies verliepen over het algemeen in een ontspannen sfeer. De uiteindelijke opkomst was met zo'n 75 bezoekers, lager dan voorgaande inloopavonden. Het bericht vanuit de Rijksoverheid dat het NPLG wordt stopgezet heeft daar wellicht mee te maken.

Inhoudelijk

Hieronder wordt op hoofdlijnen een impressie van de inbreng van de bezoekers gegeven.

Parels

Diverse bezoekers spreken wantrouwen uit richting de provincie als het gaat om de gepresenteerde initiatieven. Dit zijn weliswaar ideeën die nog uitgewerkt moeten worden, maar toch verkeren bezoekers in de veronderstelling dat de provincie al weet welke initiatieven uitgevoerd gaan worden.

Sommigen vinden de kaartjes bij de gepresenteerde initiatieven erg klein en daardoor onleesbaar, waardoor de precieze plannen niet duidelijk zijn weergegeven. Vanuit de provincie wordt benadrukt dat de parels een weergave zijn van de projecten waar een of meerdere partijen in Westerwolde energie op zetten. Het zijn geen projecten waar op voorhand draagvlak voor bestaat.

Liefstingsbroek

Over de aanpak van Liefstingsbroek is er veel scepsis. Veel bezoekers vinden het niet in evenwicht dat er zoveel miljoenen worden gestoken in een relatief klein gebied. Een van de doelstellingen is blauwgrasland, maar men vraagt zich af wat de gevolgen daarvan zijn buiten het gebied. Veel boeren ervaren problemen met de ontwikkeling van Liefstingsbroek, en enkelen hebben ook moeite met de verplaatsing. De gekozen oplossingen moeten wel goed uitgelegd worden.

Verbindingszones

Er wordt door vrij veel bezoekers met instemming gereageerd op parels die inzetten op nieuwe verbindingszones. Enkele agrariërs zijn kritisch omdat verbindingszones ten koste gaan van landbouwgrond.

Grondruil

Enkele mensen met grond hebben aangegeven dat ze die wel willen ruilen. Deze worden in contact gebracht met Prolander, de organisatie die namens de provincie grondverwerving en grondruil tot stand brengt.

Landbouw

Sommige bezoekers steunen de groenblauwe dooradering, maar grondgebruikers vrezen voor vermindering van landbouwgronden, vernatting en daarmee nadelig voor bestaande bedrijven. Er wordt opgeroepen om van onderop innovatie te stimuleren.

Schaalvergroting wordt door meerdere mensen als een probleem ervaren. Het zicht daarop en de effecten daarvan ontbreken. Gevreesd wordt dat dit zich sterker gaat voortzetten als het huidige Rijksbeleid wordt doorgezet.

Toerisme en recreatie

Inwoners vinden Westerwolde is mooi zoals het is; versterk het gebied zoals het is ontstaan en behoud dat. Over het stimuleren van grootschalige recreatieve ontwikkelingen verschillen de meningen. Zo is recreatie in het gebied tussen Bellingwolde richting de Dollard door de landbouw daar niet gewenst.

BIJLAGE 1

Parels van Westerwolde

Uitgezonderd de Parels 1a en 1b (licht grijs), zijn de factsheets van de onderstaande Parels opgenomen.

NR	Parels Westerwolde
1	<i>Ecologische verbindingen</i>
a)	afronding NNN – Eindwagon Westerwolde
	Andere mogelijkheden (buiten NNN-gebieden):
b)	diverse gebieden, zie rapportage Eindwagon Westerwolde (Prolander)
c)	verbindingszone Pagediep
d)	verbindingszone Mussel Aa
e)	verbindingszone Bourtange
2	<i>Regiodeal natuurinclusieve landbouw</i>
a)	actieplan Groninger Akkervogels 2022-2030
b)	Landschapsconvenant
c)	Essentie
3	Polder Binnenlanden
4	Passende maatregelen Lieftingsbroek
5	Bedrijfsbodem- & waterplan
6	Agrarisch natuurbeheer- en landschapsbeheer
7	Adaptief peilbeheer
8	<i>Recreatieve ontwikkeling</i>
a)	Westerwolde (algemeen)
b)	Ontwikkeling Kloosterenclave Ter Apel
9	Bosaanleg Vriescheloo
10	Groen Blauwe dooradering (bermen, sloten en schouwpaden)
11	Voedseltuin Westerwolde
12	Veenkoloniaal Bouwplan
13	Mestverwaarding & kringloop nutriënten

PAREL AFRONDING NNN

Door: Provincie, Prolander

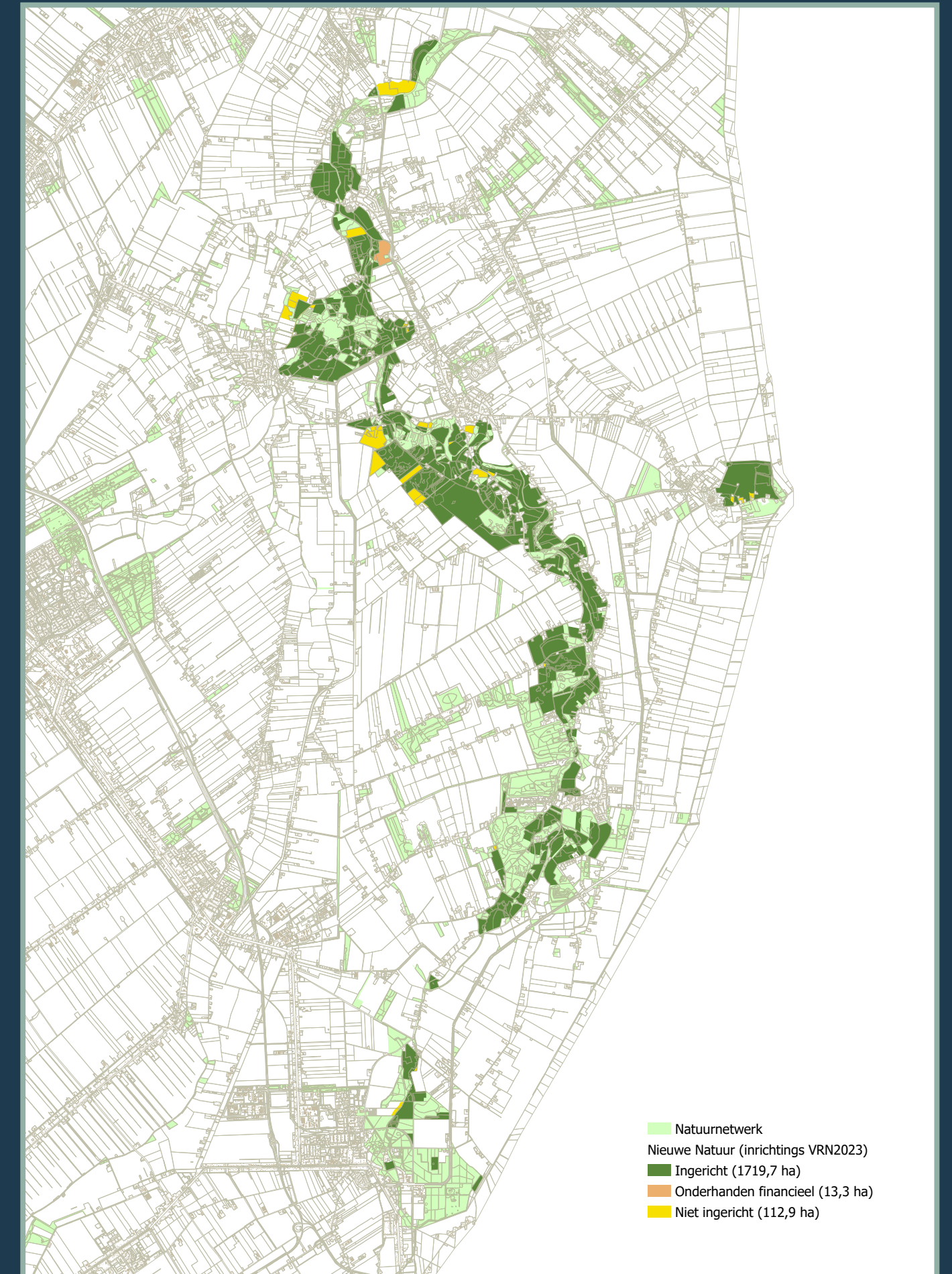
BESCHRIJVING

In Westerwolde is in de afgelopen dertig jaar een groot areaal nieuwe natuur gerealiseerd, eerst onder de noemer van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) nu Nationaal Natuur Netwerk (NNN). De nieuwe natuur is vooral gerealiseerd in het dal van de Ruiten Aa. Het grootste deel van de ambitie is waargemaakt: de gronden zijn verworven en ingericht. Er wordt nog gewerkt aan inrichting van een aantal percelen. 113 ha is nog niet verworven. Het kan zijn dat in verband met de verplaatsing van een veehouderij nabij Liefstingsbroek ca 50 ha extra NNN areaal zal worden aangewezen. In principe betekent dit dat elders in Groningen 50 ha NNN in mindering wordt gebracht.

Afgesproken is dat de NNN in 2027 gerealiseerd moet zijn. De NNN is nationaal beleid en tegelijkertijd een deel van de invulling van Europese natuuropgaven.

Documentatie (hyperlink)

- Werkdocument opgaven en maatregelopties transitie landelijk gebied provincie Groningen
- Natuurdoelanalyse Liefstingsbroek inclusief advies ecologische autoriteit

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

N1. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITATRICHTLIJN (VHR)-GEBIEDEN IN 2030: AANGEWZEN GEBIEDSDOELEN

Opgave Westerwolde: Het stoppen van het proces van verslechtering in N2000 gebied Liefstingsbroek en het realiseren van een gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen Beuken Eikenbos met Hulst, Eiken Haagbeukenbos en Blauwgrasland.

Toelichting: Het enige stikstofgevoelige Natura 2000 gebied in Groningen ligt in deelgebied Westerwolde. Er zijn ingrepen nodig in de waterhuishouding rond het gebied en de stikstofbelasting dient gereduceerd te worden. De hierboven beschreven scenario's 1 en 2 voor verbetering van de waterhuishouding worden met voorrang uitgevoerd, scenario 3 volgt zodra hier de randvoorwaarden voor geschapen zijn.

Verwacht wordt dat de uitvoering van de hydrologische herstelmaatregelen in combinatie met een forse reductie van de stikstofbelasting de verslechtering zal stoppen en op termijn herstel plaats zal vinden. De depositiedaling die nodig is zal grotendeels moeten plaatsvinden door rijksmaatregelen omdat 90% van de stikstofdepositie niet uit de nabijheid van Liefstingsbroek afkomstig is. Als zich de kans voordoet depositie vanuit bronnen in de nabijheid te reduceren dan zal deze worden aangegrepen.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

N2. OPGAVE 30% NATUURHERSTEL N2000 IN 2030 REGIONALE DOELEN

Opgave Westerwolde: Diverse habitats (waaronder vochtige heide, heischraal grasland) en 5 km natuurvriendelijke over, overgangsgebieden langs de beken 80 ha, grasland 60 ha, akker 10 ha.

Toelichting: Als voldoende middelen beschikbaar zijn en pakketten voldoende aantrekkelijk zijn dan is de verwachting dat deze opgave deels binnen de NNN gerealiseerd kan worden.

Concreet: Max. enkele tientallen ha's heischrale vegetatie/vochtige heide.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Voor verwerving en inrichting in 2027. Projectleiding Prolander.

GELD

Is geborgd via NNN middelen.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Capaciteit verwerving en uitvoering is geborgd via Prolander.

PAREL VERBINDINGSZONE PAGEDIEP

Door: Provincie Groningen en Prolander

BESCHRIJVING

De inrichting van de Natuurnetwerk Nederland-gebieden in het dal van de Ruiten Aa is anno 2023 grotendeels voltooid. De zone kenmerkt zich door zijn grote lengte maar ook door een beperkte breedte. Dit maakt de structuur kwetsbaar naast dat sommige gebieden behoorlijk geïsoleerd liggen. In diverse richtingen liggen er mogelijkheden om verbindingen te maken met andere EHS-gebieden danwel Natuurnetwerk Nederland-gebieden (NNN).

Voor een versterking in westelijke richting liggen er mogelijkheden door vanaf Onstwedde richting Stadskanaal het beekje Pagediep te reconstrueren (zie figuur). Plannen voor inrichting van dit beekdal liggen er al jaren en recentelijk (2022/2023) zijn opnieuw de mogelijkheden onderzocht door naar financieringsmogelijkheden en draagvlak bij de eigenaren van de gronden te kijken.

Het belang van de ontwikkeling van een natuurgebied in dit beekdal ligt in de verbinding die gemaakt kan worden met de stroken NNN die bij Stadskanaal en Gasselternijveen liggen. De N366 vormt een barrière in de verbinding met de Drentse NNN-gebieden. Naast barrières liggen er ook kansen 1) het dorp Stadskanaal met het vele water als blauwe kans van Wildervank tot Barnflair – Munnekemoer 2). richting het zuiden het beekdal van de Mussel Aa (zie Parel 4b) 3) koppelen met de vloeivelden Ter Maarsch met natuurwaarden ten noordwest van Stadskanaal en 4) verbinden met de groene zone (Kettingwijk) ten ten zuiden van het Pagediep. De beschreven ambitie voor het Pagediep passen goed binnen de opgaven van het programma Transitie Landelijk gebied Groningen.

Documentatie (hyperlinks)

• Voorstel advies Eindwagon Westerwolde 'aanzet voor een succesvolle afronding, Prolander 2 februari 2022

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT, W2. GRONDWATER EN W4 WATEROVERLAST

Opgave Westerwolde:

- W1 - Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit.
- W2 - Geen directe opgave.
- W4 - Provincieschaal, integreren van het beperken van wateroverlast in andere maatregelen die in het landelijk gebied genomen worden - keuzes maken per (sub)deelgebied over water vasthouden en afvoeren en/of accepteren van wateroverlast danwel minimaliseren schade (nog geen verdeling naar deelgebieden te maken).

Toelichting: Door bij de uitwerking de verbindingzone deels langs bestaande watergangen te leggen, kan de zone invulling geven aan genoemde Wateropgaven. De verbindingzone kan fungeren als bufferstrook dat zal leiden tot verbetering van de waterkwaliteit (minder beïnvloed door landbouwactiviteiten). Door extra aandacht te besteden aan infiltratie van oppervlaktewater zal aanvulling van het grondwatersysteem plaatsvinden. Verder kan deze zone als overloopgebied fungeren bij wateroverlast door langdurige neerslag en biedt het ook de mogelijkheid voor adaptief peilbeheer door het verhogen van het waterpeil.

Concreet: W1 – de verbindingzone komt langs de oeverzones van pagediep te liggen, lengte ca. 7 km.
W2 en W4 – goed te integreren in de uitwerking van de verbindingzone. Door ook poelen aan te leggen wordt invulling gegeven aan infiltratie van oppervlaktewater en in perioden met wateroverlast als extra buffer fungeren. Tevens kan reconstructie van wijken uit de verveningstijd met een strook groen bijdragen aan de de water- en natuuropgaven.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKEROVOGELS), N7. REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING EN N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde:

- N2 - Leefgebied VHR vogelsoorten landschap: overgang landbouw-natuur 40 ha
Leefgebied VHR-vogelsoorten agrarisch natuurbeheer: Grasland 60 ha & Akker: 10 ha
- N7 - Zie tabel met overzicht opgaven deelgebied Westerwolde
- N8 - Houtige elementen 368 ha / Niet-houtige natte elementen 250 ha / Niet-houtige droge elementen 162 ha

Toelichting: In de uitwerking van de verbindingzone Pagediep kunnen aan meerdere TLG-opgaven voor natuur invulling worden gegeven. De veranderingen die hierdoor in het landschap optreden, zal leiden tot nieuwe gradiënten en biotopen waar vogels, dieren en planten zich gaan vestigen.

Concreet: N2 - 10% opgave Westerwolde - overgang landbouw-natuur 4 ha, grasland 6 ha & Akker: 1 ha
N7 - 2. Bos buiten maar aansluitend op NNN, Pagediep langs beek (25 ha) + 4. Lijnen in het Landschap + 5. Erven
N8 - 10% opgave Westerwolde - Houtige elementen 37 ha, Niet houtige natte elementen 25 ha, Niet-houtige droge elementen 16 ha

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig project.

GELD

Budget is nodig voor:

- Planvoorbereiding en begeleiding van uitvoeringsfasen
- Het verwerven van gronden om uitvoering mogelijk te maken.

Financiering: deels vanuit programma Bos en Hout en deels vanuit het TLG-fonds

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedreven en creatief projectteam samenstellen met integrale blik, gebiedskennis en bekend is met de omgeving.

Een overall projectplan met een verkenning naar de mogelijkheden voor (gefaseerde) aanleg (op perceelniveau).

Bestuurlijke accordering voor projectinitiatief.

PAREL VERBINDINGSZONE MUSSEL AA

Door: Provincie Groningen, Prolander en waterschap Hunze en Aa's

BESCHRIJVING

De inrichting van de Natuurnetwerk Nederland-gebieden in het dal van de Ruiten Aa is anno 2023 grotendeels voltooid. De zone kenmerkt zich door zijn grote lengte maar ook door een beperkte breedte. Dit maakt de structuur kwetsbaar naast dat sommige gebieden behoorlijk geïsoleerd liggen. In diverse richtingen liggen er mogelijkheden om verbindingen te maken met andere EHS-gebieden danwel Natuurnetwerk Nederland-gebieden (NNN).

Richting het zuiden liggen er kansen in het beekdal van de Mussel Aa. Een deel van dit beekdal is tussen Onstwedde en Sterenborg/Ter Wupping reeds ingericht, maar het riviertje loopt stroomopwaarts in gekanaliseerde vorm door vanaf de N365 tot aan Kopstukken bij Mussel (zie figuur).

Het gebied aan weerszijden van de Mussel Aa kenmerkt zich door een grootschalige agrarische inrichting. Ten oosten van het beekdal loopt het Mussel Aa-kanaal. Een verbinding tussen de Mussel Aa en het kanaal, en eventueel oostelijker met het EHS-gebied, draagt bij aan de versterking van landschappelijke en natuurlijke waarden en de verbreding van de huidige EHS. Verkenning van de mogelijkheden tot natuurlijke inrichting van het beekdal en omgeving is daarom de moeite waard.

De beschreven ambitie voor Mussel Aa passen goed binnen de opgaven van het programma Transitie Landelijk gebied Groningen.

Documentatie (hyperlinks)

• Voorstel advies Eindwagon Westerwolde 'aanzet voor een succesvolle afronding, Prolander 2 februari 2022

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT, W2. GRONDWATER EN W4 WATEROVERLAST

Opgave Westerwolde:

- W1 - Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit
- W2 - Geen directe opgave
- W4 - Provincieschaal, integreren van het beperken van wateroverlast in andere maatregelen die in het landelijk gebied genomen worden - keuzes maken per (sub)deelgebied over water vasthouden en afvoeren en/of accepteren van wateroverlast danwel minimaliseren schade (nog geen verdeling naar deelgebieden te maken).

Toelichting: Doordat de verbindingszone langs de Mussel Aa te leggen, kan de zone invulling geven aan genoemde TLG-opgaven voor water. De verbindingszone kan fungeren als bufferstrook tussen de functie landbouw en water, dat zal leiden tot verbetering van de waterkwaliteit (minder beïnvloed door landbouwactiviteiten van oppervlaktewater). Door extra aandacht te besteden aan infiltratie van oppervlaktewater (in de vorm van aanleggen van poelen) zal aanvulling van het grondwatersysteem plaatsvinden. Verder kan deze zone als overloopgebied fungeren indien er door langdurige neerslag wateroverlast ontstaat.

Concreet: W1 – de verbindingszone komt langs de oeverzones van Mussel Aa te liggen, lengte ca. 5,5 km
W2 en W4 – goed te integreren in de uitwerking van de verbindingszone (door ook poelen aan te leggen in de verbindingszone kan door infiltratie aanvulling van grondwatersysteem plaatsvinden en in perioden met wateroverlast als extra buffer fungeren).

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKERVOGELS), N7. REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING EN N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde:

- N2 - Leefgebied VHR vogelsoorten landschap: overgang landbouw-natuur 40 ha
Leefgebied VHR-vogelsoorten agrarisch natuurbeheer: Grasland 60 ha & Akker: 10 ha
- N7 - Zie tabel met overzicht opgaven deelgebied Westerwolde
- N8 - Houtige elementen 368 ha / Niet-houtige natte elementen 250 ha / Niet-houtige droge elementen 162 ha

Toelichting: In de uitwerking van de verbindingszone Mussel Aa kunnen aan meerdere TLG-opgaven voor natuur invulling worden gegeven. De veranderingen die hierdoor in het landschap optreden, zal leiden tot nieuwe gradiënten en biotopen waar vogels, dieren en planten zich gaan vestigen.

Concreet: Maken van een verbinding vanuit beekdal van de Mussel Aa naar het Mussel Aa kanaal via de Blekslage richting Harpel waarbij een combinatie met het terrein van een natuurorganisatie als stapsteen worden gemaakt. Bij de uitwerking kan aan de afzonderlijk opgaven invulling worden gegeven.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig project, realisatie voor 2035 mogelijk!?

GELD

Budget is nodig voor:

- Planvoorbereiding en begeleiding van uitvoeringsfasen
- Het (stapsgewijs) verwerven van gronden om uitvoering mogelijk te maken.

Financiering: deels vanuit programma Bos en Hout en deels vanuit het TLG-fonds

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedreven en creatief projectteam samenstellen met integrale blik, gebiedskennis en bekend is met de omgeving. Een overall projectplan met een verkenning naar de mogelijkheden voor (gefaseerde) aanleg (op perceelniveau). Bestuurlijke accordering voor projectinitiatief door betrokken overheden.

PAREL VERBINDINGSZONE BOURTANGE

Door: Provincie Groningen en Prolander

BESCHRIJVING

De inrichting van de Natuurnetwerk Nederland-gebieden in het dal van de Ruiten Aa en Bourtange is anno 2023 grotendeels voltooid. De zone kenmerkt zich door zijn grote lengte maar ook door een beperkte breedte. Dit maakt de structuur kwetsbaar naast dat sommige gebieden behoorlijk geïsoleerd liggen. In diverse richtingen liggen er mogelijkheden om verbindingen te maken met andere EHS-gebieden danwel Natuurnetwerk Nederland-gebieden (NNN).

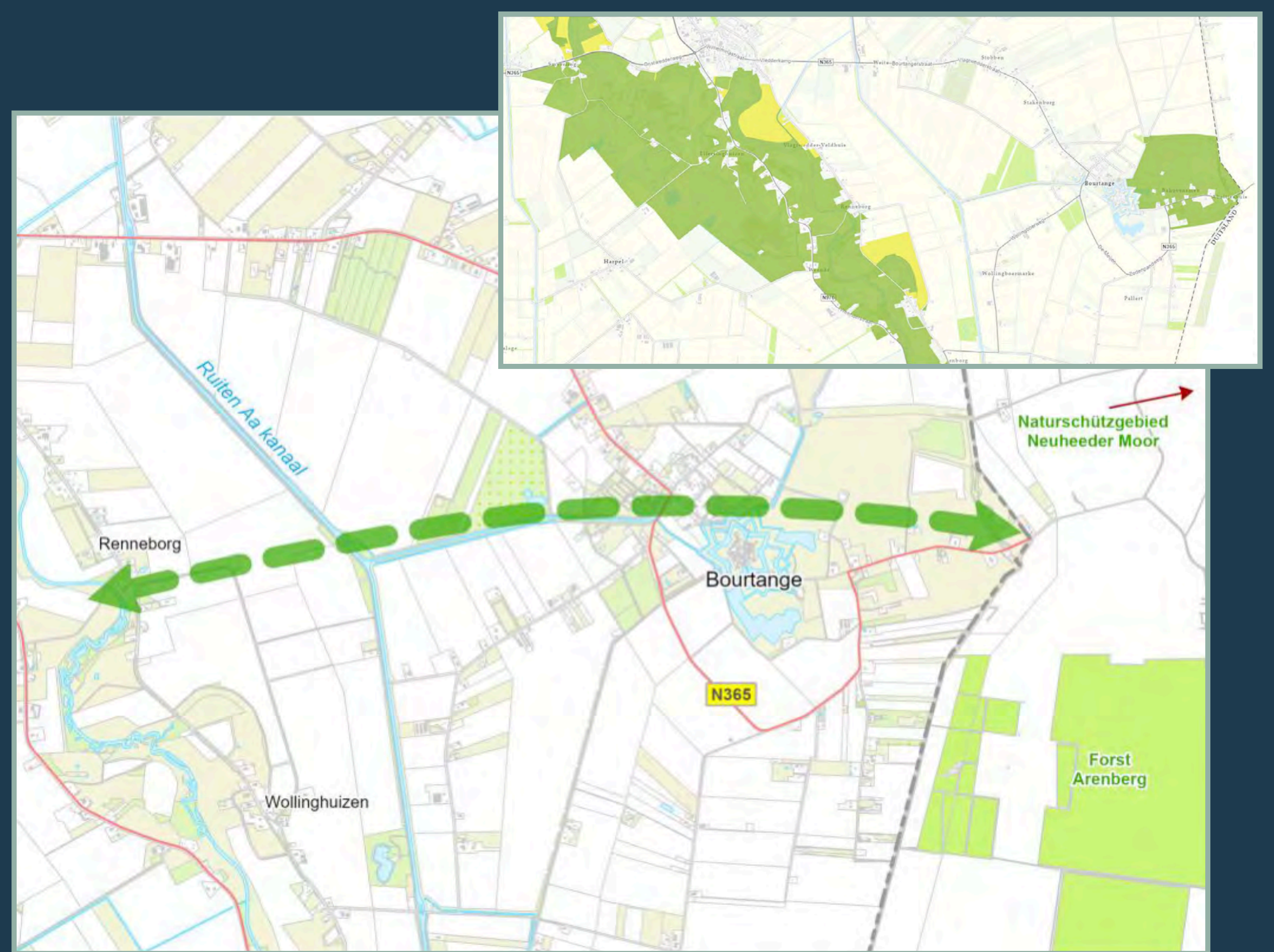
De inrichting van het plangebied De Lethe – Brualer Sloot is in uitvoering waarmee een west-oost verbinding wordt gemaakt (Boelo Tijdenskanaal en via de Brualer Sloot naar de Eems). Dit plangebied ligt geheel in het noorden van Westerwolde en heeft via het water Boelo Tijdenskanaal een aansluiting op het EHS-gebied. Maar een meer robuuste, brede verbinding, bijvoorbeeld naar de grens met Duitsland, zou wenselijk zijn (zie figuur).

Vanaf Wollinghuizen/Renneborg kan verbinding worden gezocht met het natuurgebied rondom Bourtange. Een eerste verkenning is uitgevoerd en nadere studie naar deze verbinding is de moeite waard. Met deze verbinding wordt ook contact gemaakt met het Forst Arenberg en iets oostelijker het Naturschutzgebiet Neuheeder Moor richting Duitsland.

De beschreven ambitie voor het realiseren van EVZ Bourtange passen goed binnen de opgaven van het programma Transitie Landelijk gebied Groningen. Een start in de vorm van een verkenning naar de mogelijkheden is gestart.

Documentatie (hyperlinks)

- Voorstel advies Eindwagon Westerwolde 'aanzet voor een succesvolle afronding, Prolander 2 februari 2022

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT, W2. GRONDWATER EN W4 WATEROVERLAST

Opgave Westerwolde:

- W1 - Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit.
- W2 - Geen directe opgave.
- W4 - Provincieschaal, integreren van het beperken van wateroverlast in andere maatregelen die in het landelijk gebied genomen worden - keuzes maken per (sub)deelgebied over water vasthouden en afvoeren en/of accepteren van wateroverlast danwel minimaliseren schade (nog geen verdeling naar deelgebieden te maken).

Toelichting: Door bij de uitwerking de verbindingzone deels langs bestaande watergangen te leggen, kan de zone invulling geven aan genoemde TLG-opgaven. De verbindingzone kan fungeren als bufferstrook dat zal leiden tot verbetering van de waterkwaliteit (minder beïnvloed door landbouwactiviteiten). Door extra aandacht te besteden aan infiltratie van oppervlaktewater (in de vorm van poelen) zal aanvulling van het grondwatersysteem plaatsvinden. Verder kan deze zone als overloopgebied fungeren bij wateroverlast door langdurige neerslag en biedt het ook de mogelijkheid voor adaptief peilbeheer door het verhogen van het waterpeil.

Concreet: W1 – de verbindingzone zoveel mogelijk langs bestaande watergangen te leggen (4 van de 6 km hemelsbrede afstand)
W2 en W4 – goed te integreren in de uitwerking van de verbindingzone. Infiltratie gebieden op te nemen welke in perioden van wateroverlast als extra buffer kunnen fungeren.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKERVogELS), N7. REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING EN N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde:

- N2 - Leefgebied VHR vogelsoorten landschap: overgang landbouw-natuur 40 ha
Leefgebied VHR-vogelsoorten agrarisch natuurbeheer: Grasland 60 ha & Akker: 10 ha
- N7 - Zie tabel met overzicht opgaven deelgebied Westerwolde
- N8 - Houtige elementen 368 ha / Niet-houtige natte elementen 250 ha / Niet-houtige droge elementen 162 ha

Toelichting: De beoogde zone zal waarschijnlijk robuust worden aangelegd en bestaan uit meerdere verbindingen (om kwetsbaarheid te beperken en doelbereik van opgaven te vergroten). Aanvullend op de verkenning wordt de beoogde zone vanaf de Duitse grens richting Rütenbrock en het Rütenbrocker Moor onderzocht waar bijzondere amfibieën leven.

Concreet: afhankelijk van de verkenning kan vervolg worden gegeven aan de planvoorbereiding van deze zone waarin de verschillende natuuropgaven kunnen landen.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig project, realisatie voor 2035 mogelijk!

GELD

Budget is nodig voor:

- Planvoorbereiding en begeleiding van uitvoeringsfasen
- Het (stapsgewijs) verwerven van gronden om uitvoering mogelijk te maken.

Financiering: deels vanuit programma Bos en Hout en deels vanuit het TLG-fonds.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedreven en creatief projectteam samenstellen met integrale blik, gebiedskennis en bekend is met de omgeving. Een overall projectplan met een verkenning naar de mogelijkheden voor (gefaseerde) aanleg (op perceelniveau). Bestuurlijke accordering voor projectinitiatief door betrokken overheden.

PAREL REGIODEAL NATUURINCLUSIEVE LANDBOUW - AKKEROVOGELS

Door: Het 'Actieplan Akkervogels Groningen' (jan. 2022) is een initiatief van een kerngroep bestaande uit Agrarische Natuurvereniging Oost Groningen, Collectief Midden-Groningen, Staatsbosbeheer, Landschapsbeheer Groningen, LTO Noord en Grauwe Kiekendief – kenniscentrum Akkervogels en ondertekend door zestien andere partijen.

BESCHRIJVING

Groningen is een belangrijk akkervogelbolwerk: de provincie herbergt een bovengemiddeld aandeel van de landelijke populaties. Maar van de soorten die horen bij het open akkerbouwgebied is de stand in de afgelopen dertig jaar gehalveerd. Hoog tijd om te kijken hoe deze trend kan worden gekeerd. In het Actieplan Akkervogels Groningen zijn de ambities tot 2030 neergelegd en gaat in op: 1) Aandacht voor 'akkervogellandschappen', 2) Landschappelijke bedreigingen minimaliseren, 3) Beheer verbeteren en uitbreiden, 4) Kennislacunes oplossen, monitoring verbeteren, 5) Samen optrekken in communicatie, educatie intensiveren en 6) benodigd budget.

Akkervogels reageren sterker op het landschap als geheel dan op losse beheermaatregelen!

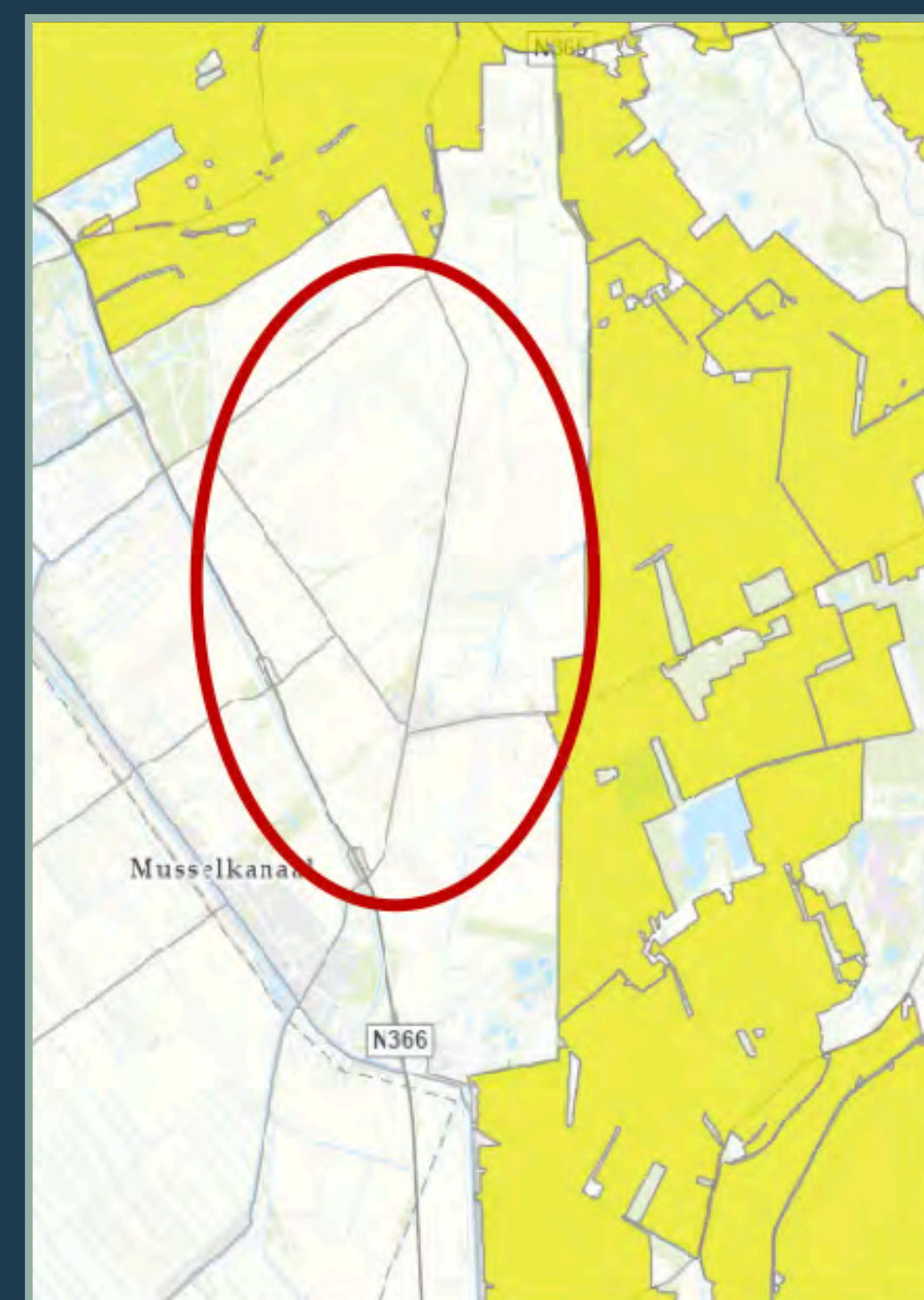
In kwantitatieve zin stelt de gebiedswerkgroep voor om de volgende soorten voor Westerwolde te benoemen:

- Voor alle 'vlaggensoorten' patrijs, geelgors, veldleeuwerik en wulp is een lichte toename gewenst om tot een levensvatbare populatie te komen.
- Voor Kievit en scholekster: minimaal stabilisatie, bij voorkeur een lichte toename.
- Versterken van de akkervogelclusters door het verhogen van de dekkinggraad aan agrarisch natuurbeheer en de aanplant van extra struweel. Eindbeeld is een brede schil aan agrarisch beheer die als een buffer om de natuurgebieden in de beekdalen heen ligt. Zo ontstaan vloeiender overgangen tussen landbouw- en natuurgebied.

Gebleken is dat de beschikbare ANLB-subsidie niet toereikend is en op een deel van Westerwolde niet van toepassing is (zie rode cirkel in figuur).

Documentatie (hyperlinks)

- Regio Deal Natuurinclusieve Landbouw
- Natuurbeheerplan - Provincie Groningen
- Actieplan-Akkervogels-Groningen-2022-2030-WEB.pdf (anog.nl)

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT

Opgave Westerwolde: Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit

Toelichting: Voor het verbeteren van het vestigingsklimaat van de akkervogels is landschappelijk herinrichting noodzakelijk. Door deze elementen op de overgangen van de functies landbouw - oppervlaktewater aan te leggen, zal de oppervlaktewaterkwaliteit verder verbeteren. Elementen gaan als bufferstrook fungeren waardoor impact landbouw op oppervlaktewaterkwaliteit zal afnemen.

Concreet: In samenwerking met bovengenoemde partijen vervolg geven aan het actieplan en mogelijk een update te maken om meer aan te sluiten bij de TLG-opgaven.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKEROVOGELS)

Opgave Westerwolde:

- Leefgebied VHR vogelsoorten landschap: overgang landbouw-natuur 40 ha
- Leefgebied VHR-vogelsoorten agrarisch natuurbeheer: Grasland 60 ha & Akker: 10 ha

Toelichting: In het opgestelde actieplan is de visie/aanpak duidelijk omschreven en biedt een goede mogelijkheden om gestelde doelen te gaan halen. Door de kerngroep goed te faciliteren en te begeleiden, is de verwachting dat gestelde doelen gehaald kunnen worden.

Concreet: In samenwerking met bovengenoemde partijen vervolg geven aan het actieplan en mogelijk een update te maken om meer aan te sluiten bij de TLG-opgaven.

NATUUR: N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: Houtige elementen 368 ha, Niet houtige natte elementen 250 ha, Niet-houtige droge elementen 162 ha

Toelichting: Zoals het actieplan verwoord is het belangrijk te werken aan een akkervogellandschap. Indien deze kwalitatief goed worden ingericht, komen de akkervogels terug, nemen aantallen toe dat zal leiden tot vitale populaties. Deze inrichting van het landschap kan goed worden gecombineerd worden met de opgaven die er liggen op de Groenblauwe dooradering in Westerwolde.

Concreet: Bovengenoemde partijen te betrekken bij de uitwerking van de Groenblauwe dooradering zodat accenten aan opgaven gegeven kunnen worden.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig (lopend) project, maar kan op korte termijn een extra impuls worden gegeven.

GELD

Het realiseren van het actieplan heeft betrekking op de hele provincie en kost meer geld dan afgelopen jaren beschikbaar was. Voor de uitvoering van het actieplan is jaarlijks € 0,5 mln. nodig en eenmalig € 0,35 mln. Daarnaast zal naar 20230 naar schatting jaarlijks € 2 mln. extra nodig zijn bovenop de € 2,5 mln. die er nu in het ANLB voor akkervogels omgaat en kan gefinancierd worden uit de 500 miljoen structurele extra landelijke Anlb subsidie.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

- De arcering voor gebieden die in aanmerking komen voor deze ANLB-subsidie verruimen. Noord van Musselkanaal (zie rode cirkel in kaartje) in natuurbeheerplan ook aanmerken als geschikt akkervogellandschap zodat werkzaamheden door onder andere landbouw betaalbaar kan worden gesteld.
- Kerngroep-organisaties goed faciliteren en begeleiden. Zij weten zeer goed wat ze willen, hebben de contacten en de verwachting is dat ze veel op vrijwillige basis kunnen realiseren.
- Een eerlijke en ruimhartigere betaling voor werkzaamheden danwel het beschikbaar stellen van gronden voor het realiseren van akkervogellandschap.
- Langjarige (onderhoud-)contracten dat bijdraagt aan verdienmodel en aan bestaanszekerheid.

PAREL LANDSCHAPSCONVENANT

Het Landschapsconvenant (2015) is een samenwerking tussen terreinbeheerders, waterschappen, gemeenten, agrarische collectieven, Provincie en Landschapsbeheer Groningen.

BESCHRIJVING

Het Landschapsconvenant brengt kennis en kunde in het gebied bij elkaar, inspireert en versterkt de onderlinge samenwerking en heeft betrekking op het herstel, de ontwikkeling en de uitvoering van het beheer van het landschap. De volgende projecten komen voort uit het convenant:

- Gebiedsaanpak Landschap Gorecht: waarbij 4 kilometer nieuwe houtwallen en 1,3 kilometer scheerhagen is aangelegd en onderhoud aan 80 kilometer bestaande houtwallen, singels en knotbomen, 12,5 kilometer scheerhagen en 32 natte landschapselementen plaatsvond. Nu is een uitvoeringsagenda Gorecht opgesteld om verder vervolg te geven.
- ESsentie, Het Westervoldse esdorpenlandschap heeft nog veel – in potentie – intacte essen en escomplexen. De afgelopen 75 jaar zijn de karakteristieke escomplexen vervaagd en nam de kwaliteit af door schaalvergroting en mechanisering. Door het herstellen versterken we de herkenbaarheid van de essen en neemt de leesbaarheid van het bijzondere esdorpenlandschap van Westervolde weer toe. Dat is niet alleen van grote cultuurhistorische waarde, maar biedt ook voordelen voor de biodiversiteit en toekomstig natuurinclusief grondgebruik.

Een samenwerking van organisaties waar initiatieven ontstaan die goed passen en nodig zijn om de opgaven in de Transitie van het landelijk gebied te realiseren.

Documentatie (hyperlinks)

- Aanplant hagen, houtwallen en singels. Eeuwenoude landschapselementen terug van weggeweest in Gorecht Haren - Dagblad van het Noorden (dvhn.nl)

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT, W2. GRONDWATER & W4 WATEROVERLAST

Opgave Westervolde: zie tabel xx met overzicht van alle opgaven.

Toelichting: Vanuit het landschapsconvenant wordt op een kundige wijze naar het landschap gekeken en ontstaan initiatieven. Bij de uitwerking van deze initiatieven tot (uitvoerings-)plannen kunnen koppelingen met de TLG-opgaven voor het thema water worden gemaakt. Voor welke wateropgaven specifiek, is bij het opstellen van deze factsheet nog niet exact te bepalen. Juist door te vragen aan betrokken organisaties mee te denken, verwachten wij in de periode tot 2030 stappen in de opgaven te kunnen maken.

Concreet: 10% van de TLG-opgaven water

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKEROVOGELS), N7. REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING EN N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westervolde: zie tabel xx met overzicht van alle opgaven

Toelichting: Vanuit het landschapsconvenant wordt op een kundige wijze naar het landschap gekeken en ontstaan initiatieven. Bij de uitwerking van deze initiatieven tot (uitvoerings-)plannen kunnen koppelingen met de TLG-opgaven voor het thema natuur worden gemaakt. Voor welke natuuropgaven specifiek, is bij het opstellen van deze factsheet nog niet exact te bepalen. Juist door te vragen aan betrokken organisaties mee te denken, verwachten wij in de periode tot 2030 stappen in de opgaven te kunnen maken.

Concreet: 10% van de TLG-opgaven Natuur

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig project.

GELD

Onbekend, kan wellicht deels via 500 miljoen structureel Anlb geld, budget opgave nieuw bos en hout.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gebruik blijven maken van overlegstructuur landschapsconvenant. Ondersteunend projectteam samenstellen om ideeën nader uit te werken, voor te bereiden richting uitvoering en te komen tot vlotte uitvoering.

PAREL ESSENTIE

Door: Het project ESsentie Westerwolde komt voort uit de werkgroep Landschapsconvenant Westerwolde, een samenwerking tussen terreinbeheerders, waterschap, gemeenten agrarische collectieven, Provincie en Landschapsbeheer Groningen

BESCHRIJVING

Het Westerwoldse esdorpenlandschap heeft nog veel – in potentie – intacte essen en escomplexen. Langs de beken Ruiten Aa, Mussel Aa, Page Diep en Westerwoldse Aa liggen 91 historische essen of escomplexen. De bouwlanden, ontstaan in de loop van de Vroege-Middeleeuwen, gelegen op de hogere gronden bestaan uit karakteristieke esrandbeplantingen, lanenstructuren, steilranden en veelal kleinschalige mozaïekvormige kavelindeling. De afgelopen 75 jaar zijn de karakteristieke escomplexen vervaagd en nam de kwaliteit af door schaalvergroting en mechanisering.

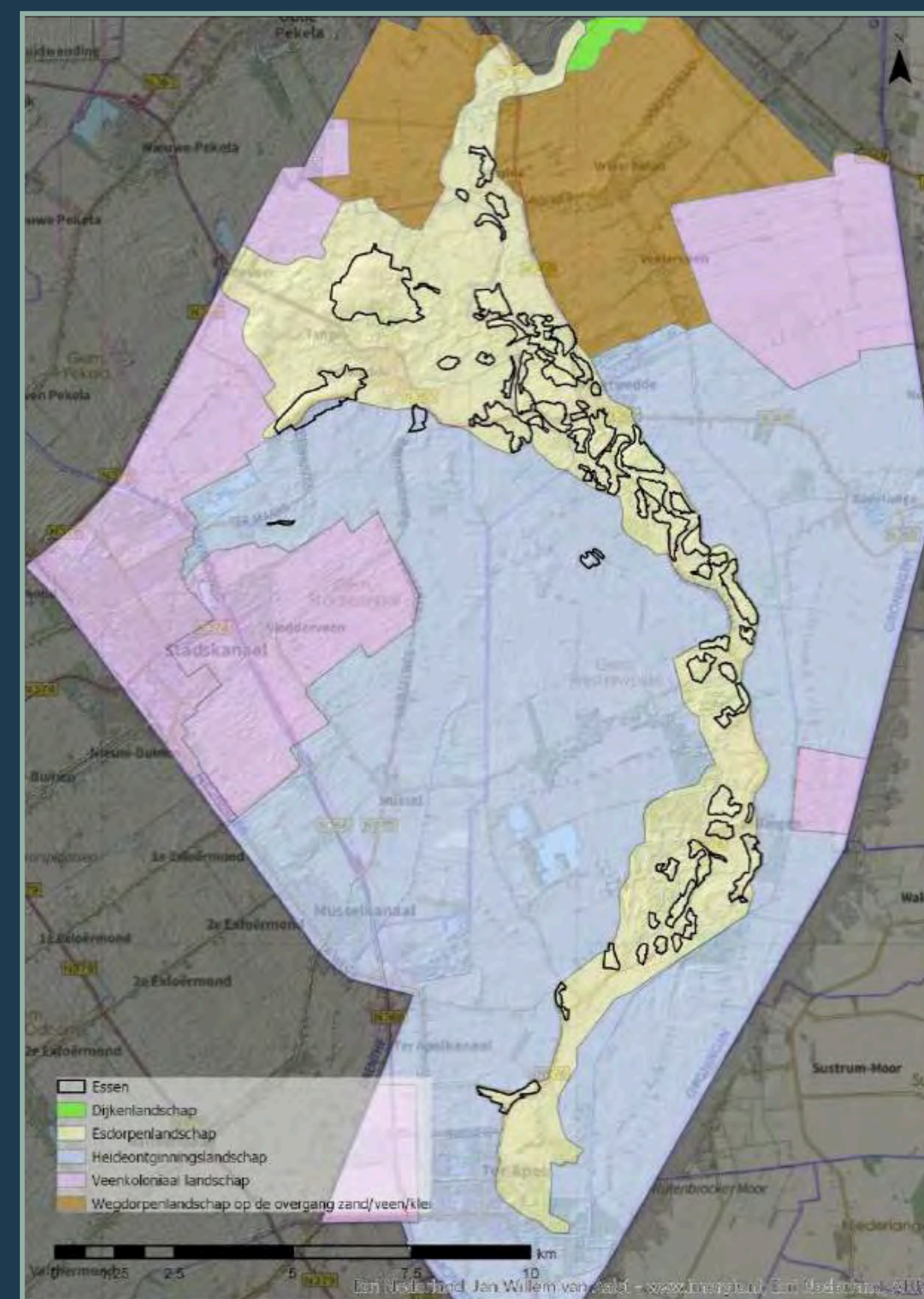
Door het herstellen versterken we de herkenbaarheid van de essen en neemt de leesbaarheid van het bijzondere esdorpenlandschap van Westerwolde weer toe. Dat is niet alleen van grote cultuurhistorische waarde, maar biedt ook voordelen voor de biodiversiteit en toekomstig natuurinclusief grondgebruik. Onderzoeken onder welke voorwaarden ESsentie kan worden opgeschaald naar andere karakteristieke essen in Westerwolde waarbij de kansen die er liggen voor de opgaven voor Water en Natuur niet vergeten moeten worden

Het project ESsentie bestaat uit twee delen:

1. Inventarisatie van het gebied Westerwolde, analyse van de resultaten en het opstellen van een meerjarig herstelprogramma.
2. Selectie van vijf essen met opstellen van een uitgebreid uitvoeringsplan voor herstel. Welke essen zijn kansrijk om in glorie te herstellen?

Documentatie (hyperlinks)

- ESsentie Westerwolde | Landschapsbeheer Groningen
- mascr_h_naaijer_de_essen_van_westerwolde_2019.pdf (rug.nl)

Ligging van de Essen, geprojecteerd op landschapstypen (Schroor & Meijering (2007))

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

K2. KLIMAAT: KOOLSTOF VASTLEGGEN IN LANDBOUWBODEMS

Opgave Westerwolde: extra koolstofvastlegging in landbouwbodems van circa 0,043 Megaton CO₂-equivalenten per jaar (2030). Voor Westerwolde betekent dit 0,0058 Mton (13,6% van het provinciale geheel).

Toelichting: Door de grond meer traditioneler en extensiever te bewerken, ontstaat er meer ruimte voor het vastleggen van koolstof in landbouwbodems. Dit kan teelten te verbouwen die koolstof vastleggen/bevorderen, het aanbrengen van compost danwel restproducten van geteelde gewassen achter te laten maar de leefomstandigheden voor bodemleven te verbeteren. Om de trend van afname te keren zal langdurig een overmaat van koolstof aangebracht moeten worden.

Concreet: Aanwezige plannen actualiseren en meer laten aansluiten bij de TLG-opgaven danwel nieuwe plannen initiëren om uitvoering te geven aan de opgaven om doelen te behalen.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL- EN HABITATRICHTLIJN (VHR) IN 2030: REGIONALE DOELEN EN NATUUR: N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: N2 'Gebied voor overgang natuur en landbouw': 80 ha en 'Gebied agrarische natuurbeheer Grasland': 60 ha Akker: 10 ha / N8 op basis van een eerste verkenning is een verdeling voor GBDA naar de deelgebieden gemaakt, voor Westerwolde namelijk: houtige elementen 370 ha, niet-houtige natte elementen 250 ha en niet houtige droge elementen 160 ha (een indicatie die op basis van aanvullende informatie duidelijker zal worden).

Toelichting: Door esrandbeplantingen en lanenstructuren te herstellen en natuurinclusieve landbouw te stimuleren, wordt een impuls gegeven aan natuurherstel. In het project ESsentie zitten meerdere componenten die bijdragen aan de verbetering van het landschap die positief bijdragen aan de (natte) natuur. Door de extensivering kunnen ook delen van teelten niet geoogst worden die wintervoer voor (akker-)vogels en andere dieren opleveren. Drie voorbeelden, 1) Hoornakkers direct ten noorden van Wollinghuizen. Hier kan het herstel van de es gecombineerd worden met het herstel van het aanliggende beekdal 'De Strengen' en kunnen ook hydrologisch verbetering worden doorgevoerd door diepe sloten te dempen 2) aangrenzend aan de akkers ten noorden en oosten bekend als Leemdobben kunnen inrichten met groenstroken 3) de es Molenkamp bij Harpel is een es buiten NNN waar mogelijk kansen liggen.

Concreet: Aanwezige plannen actualiseren en meer laten aansluiten bij de TLG-opgaven danwel nieuwe plannen initiëren om uitvoering te geven aan de opgaven om doelen te behalen.

W1. WATERKWALITEIT

Opgave Westerwolde: KRW-Waterlichamen in deelgebied moeten voldoen aan KRW.

Toelichting: Door bij het herstel van de essen ook langs de beken en overige wateren bufferstroken aan te brengen (o.a. beplanting), zal de waterkwaliteit verbeteren doordat nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen minder snel uitspoelen naar het oppervlaktewater.

Concreet: Aanwezige plannen actualiseren en meer laten aansluiten bij de TLG-opgaven danwel nieuwe plannen initiëren om uitvoering te geven aan de opgaven om doelen te behalen.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Langjarig project (deelproject van landschapsconvenant).

GELD

Onbekend, kan wellicht deels via 500 miljoen structureel Anlb geld en deels via opgave nieuw bos en hout.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gebruik blijven maken van overlegstructuur landschapsconvenant.

Ondersteunend projectteam samenstellen om ideeën nader uit te werken en voor te bereiden richting uitvoering.

PAREL POLDER BINNENLANDEN

Door: Waterschap Hunze en Aa's in samenwerking met de Provincie Groningen

BESCHRIJVING

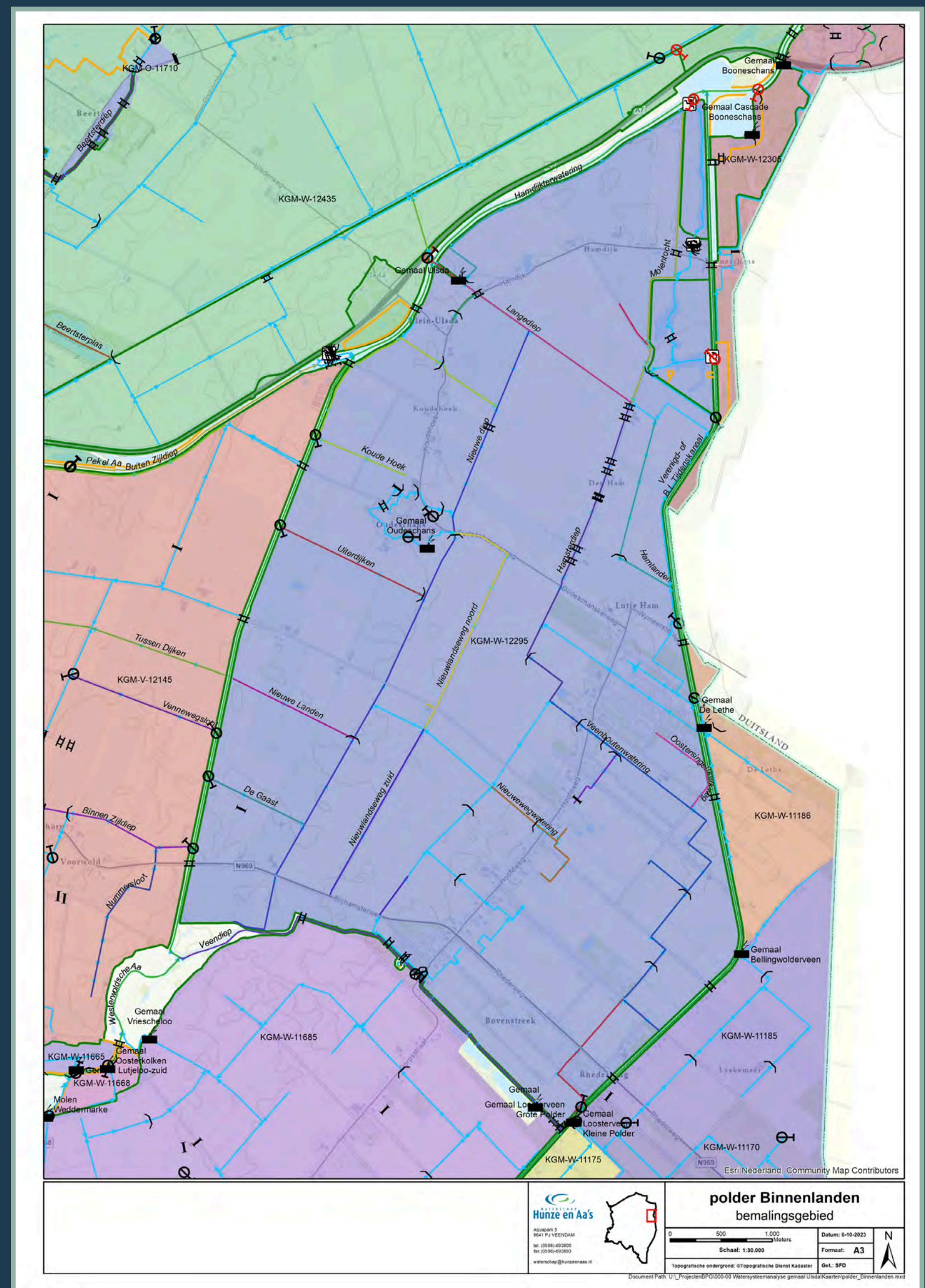
Het gemaal Ulsda (zie kaart) zorgt voor de landbouwkundige drooglegging van de polder Binnenlanden. Het bestuur van waterschap Hunze en Aa's heeft opdracht gegeven om dit gemaal aan te passen zodat het minder schade toebrengt aan vissen die erin terecht komen. Daarnaast is het peil van het afwaterende beheergebied als gevolg van maaiveldddaling door veeninklinking dusdanig gezakt, dat het gemaal dit waterpeil nog maar net kan bedienen.

Een nog lager waterpeil instellen is fysiek niet mogelijk. Het waterschap Hunze en Aa's moet bepalen op welke wijze het gemaal moet worden aangepast. Naast het visvriendelijk maken van het gemaal moet afgewogen worden of het gemaal de verdere maaiveldddaling volgt en dat dus de peilen ook lager worden ingesteld. Om lager waterpeilen in te kunnen stellen moet echter wel een nieuw gemaal worden gebouwd. Wordt daarvoor niet gekozen, dan zal het peil in het achterliggende beheergebied (Binnenlanden) relatief (dus in verhouding tot het maaiveld) hoger worden dan nu het geval is en neemt dus de drooglegging in het gebied geleidelijk af. Dit zal voor met name voor het landbouwkundig gebruik grote gevolgen kunnen hebben.

Het is aan het waterschap deze afweging te maken. Daarvoor zijn diverse technische studies nodig, die de komende jaren zullen worden uitgevoerd. Voor het waterschap is het van belang om het scenario "bodemdaling niet volgen" samen met de gebiedspartners te verkennen, zodat duidelijk wordt welke gevolgen deze keuze heeft en hoe hier het beste mee om kan worden gegaan.

Een dergelijke opgave met een gebiedsproces sluit aan bij een aantal TLG doelen op het gebied van water, klimaat en natuur. Bij het verhogen van het waterpeil kan bv. een bijdrage worden geleverd aan het beperken van verdere veenoxidatie en daarbij behorende CO2-uitstoot en maaiveldddaling. Dit vergt echter een brede afweging die verder gaat dan de taak van het waterschap.

In elk scenario zal in elk geval de visvriendelijkheid moeten worden verbeterd.

Toelichting kaart: het donkerpaarse is het gebied dat door gemaal Ulsda wordt bemalen: polder Binnenlanden. Het gemaal staat aan de noordwestkant aan de Westerwoldse Aa.

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

K3. REDUCTIE UITSTOOT BROEIKASGASSEN DOOR VEENWEIDEGEBIEDEN EN OVERIG VEEN

Toelichting: In de polder Binnenlanden is nog relatief veel veen in de bodem aanwezig. Wanneer de huidige waterpeilen worden aangehouden zal er in de komende decennia nog een grote hoeveelheid (xx ton) CO2 worden uitgestoten. Bij het verlagen van de peilen zelfs nog meer. Alleen wanneer de (grond)waterpeilen structureel worden verhoogd, kan een bijdrage geleverd worden aan het terugdringen van de uitstoot.

W1. WATERKWALITEIT

Toelichting: Door het aanpassen van gemaal Ulsda kan de visvriendelijkheid sterk verbeterd worden. Door visvriendelijke pompen te installeren zal het grootste deel van de vissen ongeschonden door het gemaal gaan. Ondanks dat dit geen KRW-maatregel is, zal dit een positief effect hebben op de vispopulatie.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Met de scenariostudie wordt in 2024 gestart. Dit is een eerste inschatting van de effecten van drie scenario's: peilen verlagen, peilen handhaven, peilen verhogen. Dit is een technische studie. Het waterschap voert zelf de technische studie uit. Mocht uit de studie komen dat het gewenst is om in een breder gebiedsproces de scenario's uit te werken, dan wordt samen met de Provincie Groningen specifiek voor deze polder een gebiedsproces gestart.

GELD

Als eerste worden onderzoekskosten gemaakt om duidelijk te krijgen welke keuzes gemaakt kunnen en moeten worden. Komt het scenario "bodemdaling niet volgen" in beeld, dan kan dit betekenen dat er middelen nodig zijn om de landbouw een duurzame toekomst te geven in dit gebied en moeten er kosten worden gemaakt om een gebiedsproces te faciliteren.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedacht kan worden aan de inzet van het WILG instrumentarium om voor de landbouw de best mogelijke inrichting te realiseren.

PAREL PASSENDE MAATREGELLEN LIEFSTINGHSBROEK

Door: Provincie, adviescommissie Liefstingsbroek

BESCHRIJVING

Het natuurgebied Liefstingsbroek, een oude boskern van ca 20 ha, is aangewezen als EU-habitatrichtlijngebied vanwege een aantal daar aanwezige te beschermen habitatrichtlijnsoorten. Concreet gaat het hier om Beuken-Eikenbos met hulst, blauwgrasland en eiken haagbeukenbos. Beuken eikenbos met hulst beslaat verreweg het grootste oppervlak met ca 10 ha. Er is in 2023 een natuurdoelanalyse opgesteld door de Provincie Groningen waarin is beschreven hoe de natuur in Liefstingsbroek ervoor staat en wat nodig is om de natuurdoelen te halen. De ecologische Autoriteit heeft de NDA getoetst.

Uit de natuurdoelanalyse volgt dat sprake is van een proces van verslechtering. Twee van de drie habitattypen zijn zodanig achteruitgegaan dat ze niet meer kwalificeren, ditzelfde geldt voor een deel van het beuken-eikenbos met Hulst.

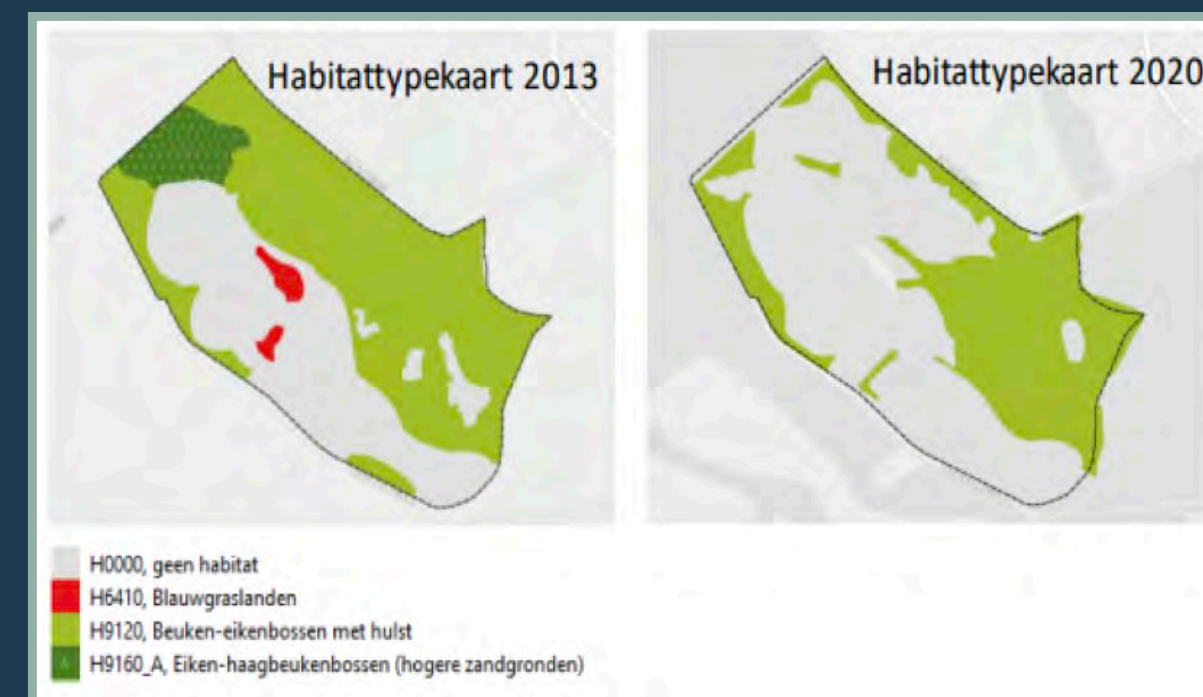
Om de achteruitgang te keren en de instandhoudingsdoelen (het bereiken van een gunstige staat van instandhouding) in beeld te krijgen zijn snel maatregelen nodig op het gebied van de waterhuishouding en reductie van stikstofdepositie. In 2023 is nader onderzoek uitgevoerd naar effectiviteit van ingrepen ten behoeve van verbetering van de hydrologische omstandigheden. Dit is uitgewerkt in 3 scenario's, waarbij scenario's 1 en 2 relatief eenvoudig uitvoerbaar zijn en scenario 3 ingrijpender is omdat een groot oppervlak agrarische grond veel natter wordt.

Er is voor gekozen om scenario 1 en 2 met voorrang uit te voeren. Daarnaast is in kaart gebracht wat nodig is om scenario 3 te realiseren. De inzet is om een melkveebedrijf in de invloedssfeer van Liefstingsbroek te verplaatsen. Als dit gerealiseerd wordt dan kan scenario 3 worden uitgevoerd: Het waterpeil in een gebied rond Liefstingsbroek kan worden opgezet en daarmee de hydrologische situatie binnen Liefstingsbroek verbeterd. Verder leidt de verplaatsing van het bedrijf tot een forse depositiereductie.

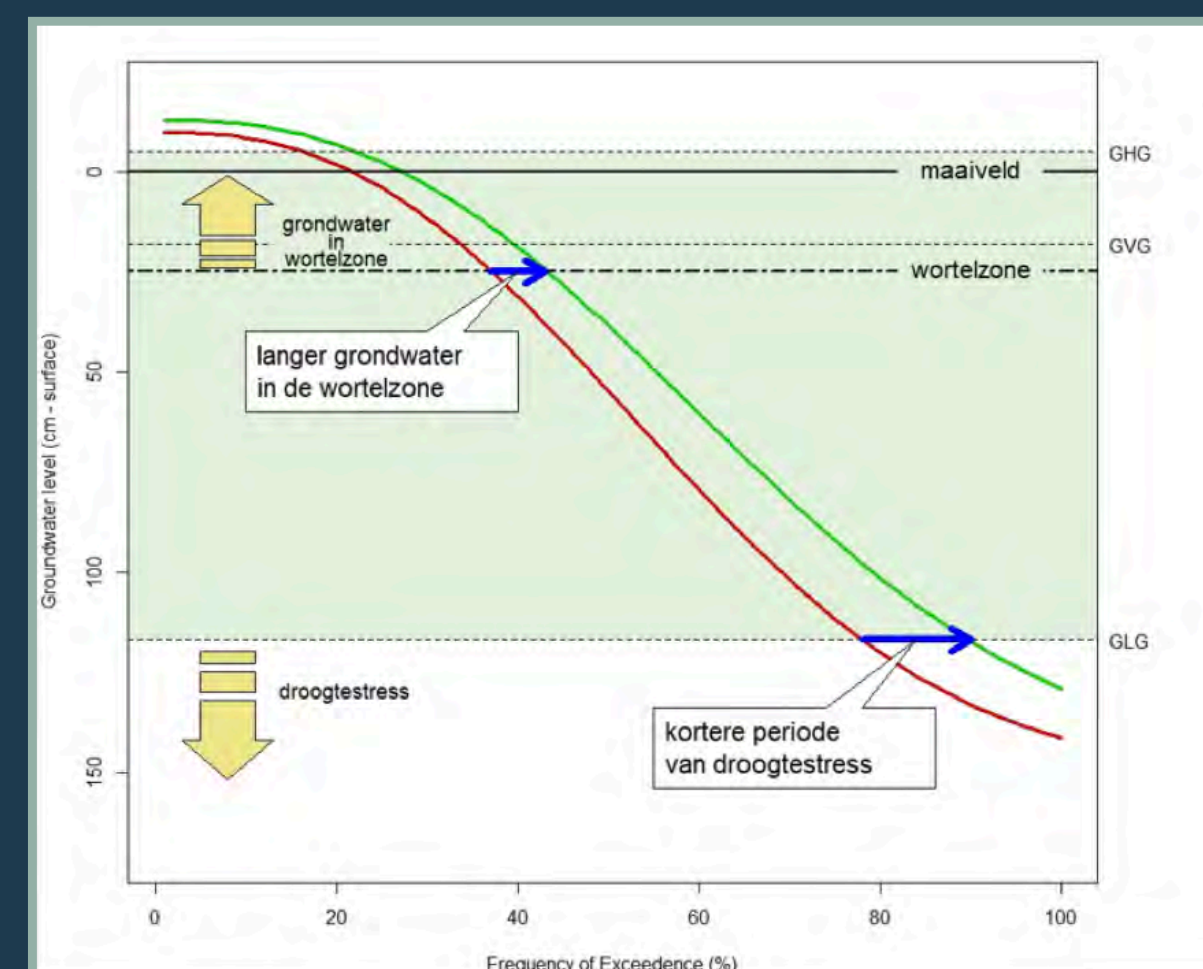
Naast de scenario's die volgen uit het hydrologisch onderzoek is het wenselijk om een plan in bredere zin vorm te geven om te bezien of mogelijkheden bestaan voor agrarische bedrijven in de omgeving van Liefstingsbroek om bijvoorbeeld via kavelruil bij te dragen aan bedrijfsontwikkeling.

Documentatie (hyperlinks)

- Werkdocument opgaven en maatregelopecties transitie landelijk gebied Provincie Groningen
- Natuurdoelanalyse Liefstingsbroek inclusief advies ecologische autoriteit
- Hydrologisch onderzoek Sweco

Figuur 1: vergelijking 2013 – 2020 waaruit blijkt dat de staat van instandhouding van Liefstingsbroek is verslechterd

Figuur 2: als hydrologische maatregelen worden genomen, blijft grondwater langer in de wortelzone en is korter sprake van droogstress in Liefstingsbroek

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

N1. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITATRICHTLIJN (VHR)-GEBIEDEN IN 2030: AANGEWZEN GEBIEDSDOELN

Opgave Westerwolde: Het stoppen van het proces van verslechtering in N2000 gebied Liefstingsbroek en het realiseren van een gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen Beuken Eikenbos met Hulst, Eiken Haagbeukenbos en Blauwgrasland.

Toelichting: Het enige stikstofgevoelige Natura 2000 gebied in Groningen ligt in deelgebied Westerwolde. Er zijn ingrepen nodig in de waterhuishouding rond het gebied en de stikstofbelasting dient gereduceerd te worden. De hierboven beschreven scenario's 1 en 2 voor verbetering van de waterhuishouding worden met voorrang uitgevoerd, scenario 3 volgt zodra hier de randvoorwaarden voor geschapen zijn.

Verwacht wordt dat de uitvoering van de hydrologische herstelmaatregelen in combinatie met een forse reductie van de stikstofbelasting de verslechtering zal stoppen en op termijn herstel plaats zal vinden. De depositiedaling die nodig is zal grotendeels moeten plaatsvinden door rijksmaatregelen omdat 90% van de stikstofdepositie niet uit de nabijheid van Liefstingsbroek afkomstig is. Als zich de kans voordoet depositie vanuit bronnen in de nabijheid te reduceren dan zal deze worden aangegrepen.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

N7. REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING

Opgave Westerwolde: De deelgebied opgave is een groot oppervlak nieuw bos, zowel buiten als binnen het NNN.

Toelichting: Het gebied rond Liefstingsbroek waar maatregelen worden genomen om de waterhuishouding te verbeteren zijn niet begrensd als NNN maar grenst wel aan het NNN. Voor de hele provincie is de opgave nieuw bos buiten NNN en niet grenzend aan NNN 150 ha.

Concreet: Afhankelijk van de invulling van het te vernatten gebied kan max enkele tientallen ha bos worden gerealiseerd in het gebied.

N8. NATUUR: GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: Op basis van een eerste verkenning is een verdeling voor GBDA naar de deelgebieden gemaakt, voor Westerwolde namelijk: houtige elementen 370 ha, niet-houtige natte elementen 250 ha en niet houtige droge elementen 160 ha (een indicatie die op basis van aanvullende informatie duidelijker zal worden).

Toelichting: Met de invulling van scenario drie kan een deel van de GBDA-opgave voor houtige droge elementen worden gerealiseerd. Daarnaast biedt de inrichting van het gebied kansen om houtige natte elementen toe te voegen in de vorm van een bredere strook rond de hoofdwatergang die het gebied doorkruist. Het huidige talud is steil, wat ertoe heeft geleid dat door de zeer natte winter van 2023-2024 delen verzakt zijn. Door het talud te verflauwen kunnen toekomstige verzakkingen worden voorkomen en tegelijkertijd in het flauwere talud natuurwaarden worden mee gekoppeld.

Concreet: GBDA droog kan enkele tientallen ha gerealiseerd worden. Afhankelijk van de inrichting van de hoofdwatergang kan 1 a 2 ha natte GBDA worden gecreëerd.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Voor hydrologische maatregelen van scenario 1 en 2 uitvoering in 2025. Projectleiding Prolander.

Uitvoering scenario 3 zodra voldaan is aan de randvoorwaarden.

Depositiereductie: beëindiging regelingen Rijk veehouderijen, afbouw derogatie, mestvergisters, emissiearme stalsystemen.

GELD

Is geborgd via versnellingsaanpak TLG.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Capaciteit gebiedsproces en inrichting is geborgd via Prolander.

N2. OPGAVE 30% NATUURHERSTEL N2000 IN 2030 REGIONALE DOELN

Opgave Westerwolde: Diverse habitats (waaronder vochtige heide, heischraal grasland) en 5 km natuurvriendelijke over, overgangsgebieden 1 angs de beken 80 ha, grasland 60 ha, akker 10 ha.

Toelichting: Als voldoende middelen beschikbaar zijn en pakketten voldoende aantrekkelijk zijn dan is de verwachting dat deze opgave grotendeels via Anlb gerealiseerd kan worden.

Concreet: Max. enkele tientallen ha's heischrale vegetatie/vochtige heide.

PAREL BEDRIJFSBODEM- WATERPLAN

Door: Provincie Groningen i.s.m. diverse andere instanties (zie website)

BESCHRIJVING

Voor de landbouw zijn veel instrumenten ontwikkeld om te faciliteren in duurzaam bodem- en waterbeheer. Hiermee wordt invulling gegeven aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, een initiatief van LTO Nederland op uitnodiging van de Rijksoverheid. Samen met de Unie van Waterschappen zijn afspraken gemaakt met als doel een bijdrage te leveren aan de wateropgaven in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw. Binnen deze context maakt het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) maatwerk mogelijk door de juiste maatregelen te adviseren.

Het BBWP is een praktische tool die gebiedsopgaven integraal vertaalt naar maatregelen per perceel. De tool geeft goed onderbouwd inzicht in de kwaliteit van de bodem, het risico van overschrijding van de aanwezige opgaves en het effect van maatregelen op de opgaven. Het BBWP geeft boeren, adviseurs en beleidsmakers handelingsperspectief en inzicht. Deze tool wordt al in meerdere provincies gebruikt.

De concrete vertaling die het BBWP biedt van gebiedsopgaven naar maatregelen per perceel is een mes van handelingsperspectief, dat aan twee kanten snijdt. Enerzijds wordt helder wat er per perceel aan uitdaging voor hem/haar ligt en hoe hij/zij daaraan werken kan. Anderzijds wordt inzichtelijk wat er al gedaan wordt om de opgaven te realiseren en is er een instrument voor handen welke de meest effectieve maatregelen op de meest zinnige plek kan stimuleren.

Uit bovenstaande blijkt dat het BBWP een mooie tool is om concreet op perceelsniveau aan de slag te gaan en zeer goed past in hetgeen de opgaven in het transitie van het landelijk gebied Groningen vragen. Een Bedrijfsbodem- en waterplan:

- is een advies en doel- monitoringsinstrument met inzicht in "welke maatregel is waar effectief"
- geeft op bedrijfs-/perceelniveau inzicht in problematiek bodem & water. Hulpmiddel voor adviseur in Plan-Do-Check-Act

Documentatie (hyperlinks)

- BedrijfsBodemWaterPlan

Water kwaliteit verbeteren

- KRW 2027 water leidend voor nutriënten en GBM stoffen.

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT EN W2. GRONDWATER

Opgave Westerwolde: W1 - Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit / W2 - geen directe opgave (maar wel geldende normen)

Toelichting: Het BBWP geeft mogelijkheden om gericht aan de verbetering van de opgaven voor het thema Water te werken. Deze zou in eerste instantie vooral gericht kunnen worden op de af- en uitspoeling van fosfaat en stikstof en op termijn ook op de chemische kwaliteit met in het bijzonder gewasbeschermingsmiddelen. Naast de oppervlaktewaterkwaliteit hebben dragen de uitvoering van maatregelen ook bij aan een verbetering van de grondwaterkwaliteit.

Concreet: Landbouwsector gaan informeren over toegevoegde waarde van een bedrijfsbodem- en waterplan en bedrijven stimuleren mee te doen.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

KLIMAAT: K2. KOOLSTOF VASTLEGGEN IN LANDBOUWBODEMS

Opgave Westerwolde:
K2 - Extra koolstofvastlegging in landbouwbodems van circa 0,0058 Mton CO₂-equivalenten per jaar (13,6% van opgave provincie)

Toelichting: Het BBWP geeft uitstekende mogelijkheden om op bedrijfs-/perceelniveau te werken aan het verbeteren van de koolstofvastlegging in de bodem.

Concreet: Landbouwsector gaan informeren over toegevoegde waarde van een bedrijfsbodem- en waterplan en bedrijven stimuleren mee te doen.

NATUUR: N2. NATUURHERSTEL VOGEL EN HABITAT-RICHTLIJN (AKKERVogELS)

Opgave Westerwolde:
N2 - Leefgebied VHR vogelsoorten landschap: overgang landbouw-natuur 40 ha
Leefgebied VHR-vogelsoorten agrarisch natuurbeheer: Grasland 60 ha & Akker: 10 ha

Toelichting: Als het bodem- en watersysteem goed werkt is sprake van een vitale bodem. Een bodem die beschikt over een gezond bodemleven, met schimmels en voedingsstoffen die de basis vormen voor populaties van planten, zoogdieren en vogels.

Concreet: Met het BBWP werken aan een duurzame bodem die bijdraagt aan de kwaliteit van de natuur en een rijke biodiversiteit.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Een continu doorlopend programma met deelnemende boeren waarmee veel ervaring wordt opgedaan bij het doen van inspanningen en het behalen van resultaten. Al gestart en juist geen einddatum aan geven.

GELD

Budget nodig voor:

- 1) Het informeren, stimuleren deelname en begeleiden van bedrijven (€ ?150.000?/jr) en
 - 2) Waarderen en belonen van inzet en behalen resultaten door deelnemers (€ ?5.000?,- per bedrijf per jaar).
- Financiering: TLG-fonds?

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedreven projectteam met focus op vergroten deelname aan BBWP en publiceert over ervaringen van afzonderlijke deelnemers en behaalde resultaten als geheel.

PAREL AGRARISCH NATUUR EN LANDSCHAPSBEHEER

Door: Provincie, adviescommissie Liefstingbroek

BESCHRIJVING

Momenteel wordt in Groningen jaarlijks ruim 9 miljoen euro aan agrarisch natuur en landschapsbeheer uitgegeven. De provincie stelt in het Natuurbeheerplan een aantal voorwaarden vast en bepaalt de zogenaamde leefgebieden, de gebieden waar beheer mogelijk is. De uitvoering hiervan vindt plaats onder regie van drie agrarische natuurverenigingen. In Westerwolde is dit de ANOG (met een werkerrein Oldambt, veenkoloniën en Westerwolde).

Er wordt door ANOG primair ingezet op leefgebied Akkerland, ruim 700 ha hoogwaardig beheer gericht op de doelsoorten grauwe kiekendief, veldleeuwerik en patrijs. Beheer wordt u uitgevoerd via diverse pakketten.

Naast pakketten gericht op akkervogels zijn er recent leefgebied dooradering, de categorie water en categorie klimaat toegevoegd wet daarbinnen pakketten die toegesneden zijn op het realiseren van respectievelijk dooradering, waterkwaliteit- en kwantiteitverbetering en CO2-reductie. Deze pakketten zijn momenteel slechts een klein gedeelte van de ANOG inspanningen. Deze pakketten kunnen invulling geven aan een belangrijk deel van de deelopgave.

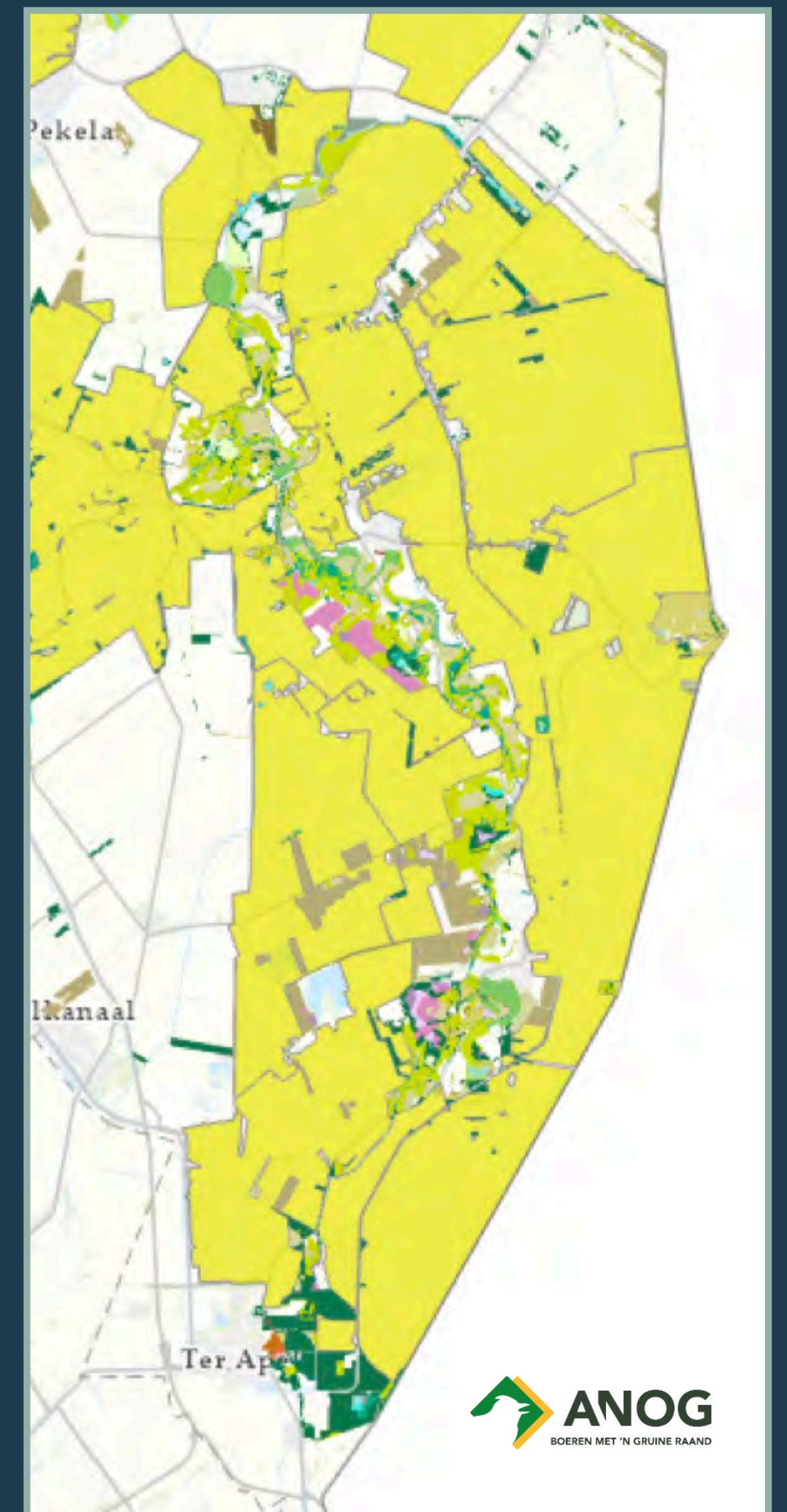
De aansturing en uitvoering door de ANOG is effectief en heeft draagvlak in het gebied. Dit komt onder neer omdat de nodige flexibiliteit bestaat in de pakketten en daarmee voldoende rekening kan worden gehouden met de wensen en voorwaarden van agrarisch ondernemers die uiteindelijk het agrarisch natuurbeheer moet uitvoeren. Problematisch is wel dat met de nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwregeling (GLB) sommige maatregelen concurreren, wat ertoe leidt dat het animo voor Anlb onder druk staat.

In het recent publiceerde hoofdlijnenakkoord is 500 miljoen per jaar structureel gereserveerd voor agrarisch natuur en landschapsbeheer. Dit is bovenop de bestaande middelen. Naar verwachting zal dit ertoe leiden dat in Groningen en specifiek ook in Westerwolde fors extra budget beschikbaar zal komen. In welke omvang en voor welke doelen zal her rijk nader specificeren.

De ANOG heeft de wens dat het gebied waarin akkervogelpakketten kunnen worden toegepast vergroot wordt, zodat ook agrarisch ondernemers in dat gebied geholpen kunnen worden.

Documentatie (hyperlinks)

- Werkdocument opgaven en maatregeloptyes transitie landelijk gebied Provincie Groningen
- Website ANOG

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

W1. W2. OPPERVLAKTEWATER EN GRONDWATERKWALITEIT

Opgave Westerwolde: Het deel van Westerwolde dat een veenkoloniaal bouwplan kent voldoet over het algemeen aan de waterkwaliteitsnormen voor oppervlakte- en grondwater. Hierbij wordt wel opgemerkt dat in natte jaren (als relatief weinig gebiedsvreemd water wordt aangevoerd) wel overschrijdingen plaatsvinden van meststoffen in het oppervlaktewater. Daarnaast wordt de nitraatnorm in het ondiepe grondwater (enigszins) overschreden.

Het Anlb kan via pakketten uit de categorie water bijdragen aan verbetering van de chemische en ecologische waterkwaliteit en het vasthouden van water. Het gaat dan vooral om verbrede bufferstroken (omdat smalle bufferstroken via het gemeenschappelijk landbouwbeleid worden gerealiseerd) en volvdse maatregelen zoals bodemverbetering of extensievere graanteelt. ANOG is in overleg met het waterschap om te bepalen waar deze maatregelen zo effectief mogelijk kunnen worden ingezet.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

N2. OPGAVE 30% NATUURHERSTEL N2000 IN 2030 REGIONALE DOELEN

Opgave Westerwolde: Diverse habitats (waaronder vochtige heide, heischraal grasland) en 5 km natuurvriendelijke over, overgangsgebieden langs de beken 80 ha, grasland 60 ha, akker 10 ha.

Toelichting: Als voldoende middelen beschikbaar zijn en pakketten voldoende aantrekkelijk zijn dan is de verwachting dat deze opgave grotendeels via Anlb gerealiseerd kan worden.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Structureel.

GELD

9 miljoen jaarlijkse Anlb subsidie.
Een deel van de 500 miljoen structurele extra landelijke Anlb subsidie.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Vanuit boeren natuur de overkoepelende organisatie van de agrarische natuurverenigingen zijn er een aantal wensen geformuleerd die ertoe moeten leiden dat voldoende draagvlak ontstaat om dit extra budget effectief in te kunnen zetten.

- Concurrerende vergoedingen beheer van natuur en landschap moeten concurreren zijn ten opzichte van reguliere agrarische productie.
- Langjarige contracten structurele aanpassingen van de bedrijfsvoering vereisen langjarig contracten 20 jaar of langer.
- Een bedrijfstoelag voor bedrijven die fors inzetten op ANLB.
- goede afstemming van beleid.
- voldoende flankerend beleid.

K2. KOOLSTOF VASTLEGGEN IN LANDBOUWBODEMS

Opgave Westerwolde: Er is een landelijke opgave voor koolstofvastlegging van 0,4-0,6 Mton voor 2030.. Deze opgave is niet onderverdeeld per provincie. Groningen heeft er dan ook niet voor gekozen een opgave per deelgebied te formuleren.

Toelichting: De invulling van deze opgave kan via de nieuwe categorie klimaat vorm worden gegeven. ANOG zet in op beheerpakketten die gericht zijn op bodemverbetering en een betere doorworteling van de bodem, zoals Kruidenrijke akker en toepassing vaste mest/bodemverbeteraars en onderwerken gewasresten.

N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: op basis van een eerste verkenning is een verdeling voor GBDA naar de deelgebieden gemaakt, voor Westerwolde namelijk: houtige elementen 370 ha, niet-houtige natte elementen 250 ha en niet houtige droge elementen 160 ha (een indicatie die op basis van aanvullende informatie duidelijker zal worden).

Toelichting: Pakketten uit het Leefgebied dooradering kunnen een belangrijk onderdeel worden van de invulling van de opgave. Er is keuze uit een groot aantal pakketten, waaronder structuurrijke kruidenrijke akkerlanden, verbrede bufferstroken e.d.

PAREL - ONTWIKKELING KLOOSTERENCLAVE TER APEL

Door: Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel

BESCHRIJVING

De Stichting Herinrichting Kloosterenclave Ter Apel spant zich in om de samenhang tussen het klooster Ter Apel en de omliggende gronden te revitaliseren. Daarnaast wordt gestreefd naar functieverbreiding van de enclave en het vergroten van de toeristische aantrekkelijkheid van de kloosterenclave. Dit is geconcretiseerd in het masterplan Kloosterenclave Ter Apel en uitgewerkt in een zestal deelplannen, waarin onder meer ingezet wordt op herstel en ontwikkeling van de historische (belevings-)waarden van het bos en de vijver in het gebied.

De deelprojecten dragen in zichzelf nauwelijks bij aan de NPLG-doelen, omdat geen sprake is van ontwikkeling van nieuwe natuur en omdat de bestaande natuur thans adequaat beheerd wordt.

Voor het gebiedsproces is de recreatieve functie van Ter Apel en het streven van de stichting om de toeristische aantrekkingskracht van het gebied te vergroten echter wel van groot belang. Door recreatieondernemers in Westerwolde wordt de analyse breed gedeeld dat het gebied ruim voldoende recreatieve potentie heeft maar dat de massa ontbreekt om meer toeristen aan het gebied te binden en daarmee de recreatiesector te laten groeien en een groter deel van de Westerwoldse economie te laten worden. Het gaat dan om het ontbreken van voldoende overnachtingsmogelijkheden, onvoldoende restaurants en cafés en te weinig (bekende) trekpleisters. Het klooster kan een wezenlijk onderdeel worden van een groter verhaal, een bredere aanpak in Westerwolde. Hiervoor is het van belang dat een overkoepelende visie wordt ontwikkeld op de recreatieve infrastructuur.

Documentatie:

- Landschapsvisie omgeving Klooster te Apel
- Masterplan Kloosterenclave Ter Apel
- Deelplannen

2. PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

DE OPGAVEN	BIJDRAGE OPGAVE
RECREATIEONTWIKKELING <u>Opgave Westerwolde:</u> Er is geen formele recreatieve ontwikkelingsopgave geformuleerd binnen NPLG Groningen en dus ook niet in Westerwolde, omdat recreatie geen onderdeel uitmaakt van het NPLG. Het is echter duidelijk dat recreatie nu al een belangrijke factor is in Westerwolde en dat de transitie in het landelijk gebied, mits integraal aangevlogen, het gebied nog aantrekkelijker kan maken. Die aantrekkingskracht, indien dit leidt tot meer recreanten en meer bestedingen, kan zorgen voor een economische impuls in het gebied. <u>Concreet:</u> <ul style="list-style-type: none">• <i>Nieuwe attractieve projecten</i> Westerwolde heeft een beperkt aantal bekende toeristische trekpleisters, het toevoegen van enkele nieuwe elementen of activiteiten kan ertoe bijdragen dat meer recreanten het gebied bezoeken en het meer de moeite waard wordt om meer dan een dag te blijven• <i>Meer overnachtingsmogelijkheden/ruimer aanbod horeca</i> Om recreanten langer te binden aan het gebied is het relevant om dit ook te faciliteren. De ontwikkeling van het Klooster ter Apel en omgeving kan hier een rol in spelen. Voorgesteld wordt een recreatief ontwikkelingsplan voor Westerwolde op te stellen om daarmee de 'TLG-transitie recreatieve kansen' te borgen en maximaal benut.	
Legenda	
<i>Draagt bij</i>	
<i>Draagt sterk bij</i>	
<i>Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden provincie</i>	

3. WAT IS ER NODIG?

Tijd: De recreatieve ontwikkeling van Westerwolde zal onderdeel zijn van het TLG traject en loopt ten minste tot 2035
Geld: Nader te bepalen, wellicht deels uit transitiefonds
Overigen (instrumenten, organisatorisch, contractueel, ed.): Leiderschap, verantwoordelijkheid, organisatie en capaciteit

PAREL BOSAANLEG VRIESCHELOO

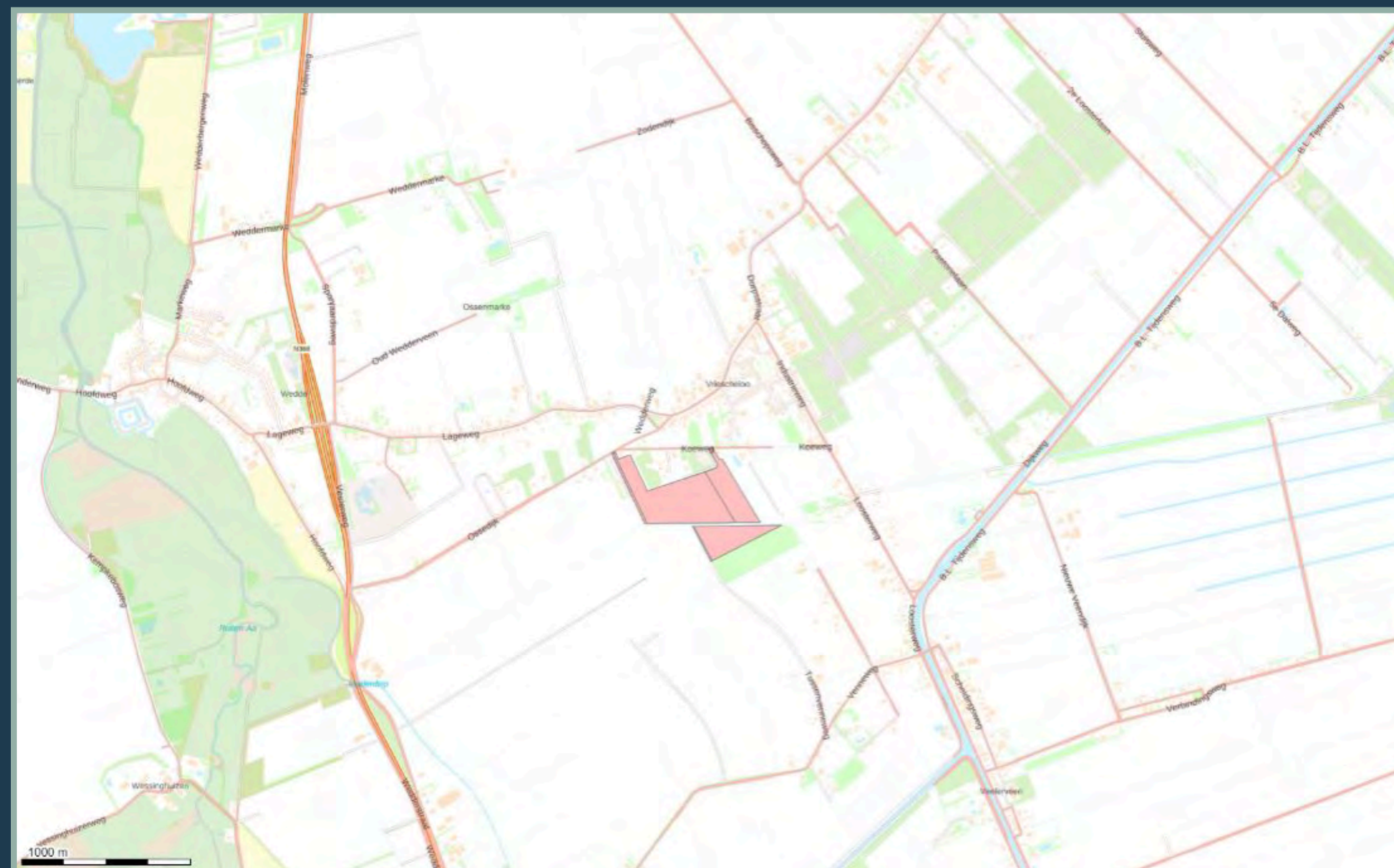
Door: Provincie / Prolander in overleg met omgeving

BESCHRIJVING

In het kader van het provinciale programma bos en hout heeft Prolander namens de provincie in 2022 ca 14 ha grond verworven aan de zuidzijde van Vriescheloo. De inzet is om in 2024 een inrichtingsschets te maken in samenwerking met de omwonenden en gemeente en waterschap en in 2025 over te gaan tot de inrichting.

Documentatie (hyperlinks)

- Werkdocument opgaven en maatregelopties transitie landelijk gebied Provincie Groningen
- Programma bos en hout Provincie Groningen
- Memo Prolander voortgang programma Bos en Hout
- Uitkomsten inrichtingssessie mei

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

K4. KLIMAAT: KOOLSTOF VASTLEGGEN IN BOMEN/BOS/NATUUR

Opgave Westerwolde: Er is een landelijke opgave van 0,4-0,8 Mton in 2030. De provincie heeft ervoor gekozen de provinciale en deelgebied opgave niet nader uit te splitsen en de vastlegging te realiseren via N7 realisatie nieuw bos en beplanting, zie hieronder.

N7. NATUUR: REALISATIE NIEUW BOS EN HOUTIGE BEPLANTING

Opgave Westerwolde: De deelgebied opgave is een groot oppervlak nieuw bos, zowel buiten als binnen het NNN. Op de provinciale kansencartaat Bos en Hout is Vriescheloo en omgeving aangeduid als bos bij steden en dorpen.

Toelichting: Het perceel Vriescheloo is niet begrensd als NNN en grenst er ook niet aan. Voor de hele provincie is de opgave nieuw bos buiten NNN en niet grenzend aan NNN 150 ha.

Concreet: Vriescheloo draagt ca 12 ha bij aan de provinciale opgave

N8. NATUUR: GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: op basis van een eerste verkenning is een verdeling voor GBDA naar de deelgebieden gemaakt, voor Westerwolde namelijk: houtige elementen 370 ha, niet-houtige natte elementen 250 ha en niet houtige droge elementen 160 ha (een indicatie die op basis van aanvullende informatie duidelijker zal worden).

Toelichting: Met de invulling van het perceel Vriescheloo kan een deel van de GBDA opgave voor houtige droge elementen worden gerealiseerd. Daarnaast biedt de inrichting van het gebied kansen om houtige natte elementen toe te voegen in de vorm van een bredere strook rond de hoofdwatergang die het gebied doorkruist. Het huidige talud is steil, wat ertoe heeft geleid dat door de zeer natte winter van 2023-2024 delen verzakt zijn. Door het talud te verflauwen kunnen toekomstige verzakkingen worden voorkomen en tegelijkertijd in het flauwere talud natuurwaarden worden mee gekoppeld.

Concreet: GBDA droog kan ca 12 ha gerealiseerd worden. Afhankelijk van de inrichting van de hoofdwatergang kan 1 a 2 ha natte GBDA worden gecreëerd.

N2. NATUUR: OPGAVE 30% NATUURHERSTEL N2000 IN 2030 REGIONALE DOELEN

Opgave Westerwolde: Diverse habitats (waaronder vochtige heide, heischraal grasland) en 5 km natuurvriendelijke oever.

Toelichting: Gelet op de kenmerken van het terrein en het feit dat het gebied is verworven om invulling te geven aan de bosopgave ligt realisatie van hei of schraalgrasland hier niet voor de hand. Er zijn wel mogelijkheden om een deel van de opgave natuurvriendelijke oever in te vullen.

Concreet: Enkele honderden meters natuurvriendelijke oever.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Gebiedsproces in 2024 met als resultaat een inrichtingsschets in 2025 de daadwerkelijke inrichting.

GELD

Is geborgd via budget bos en hout.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Capaciteit gebiedsproces en inrichting is geborgd via Prolander.

PAREL GROENBLAUWE DOORADERING

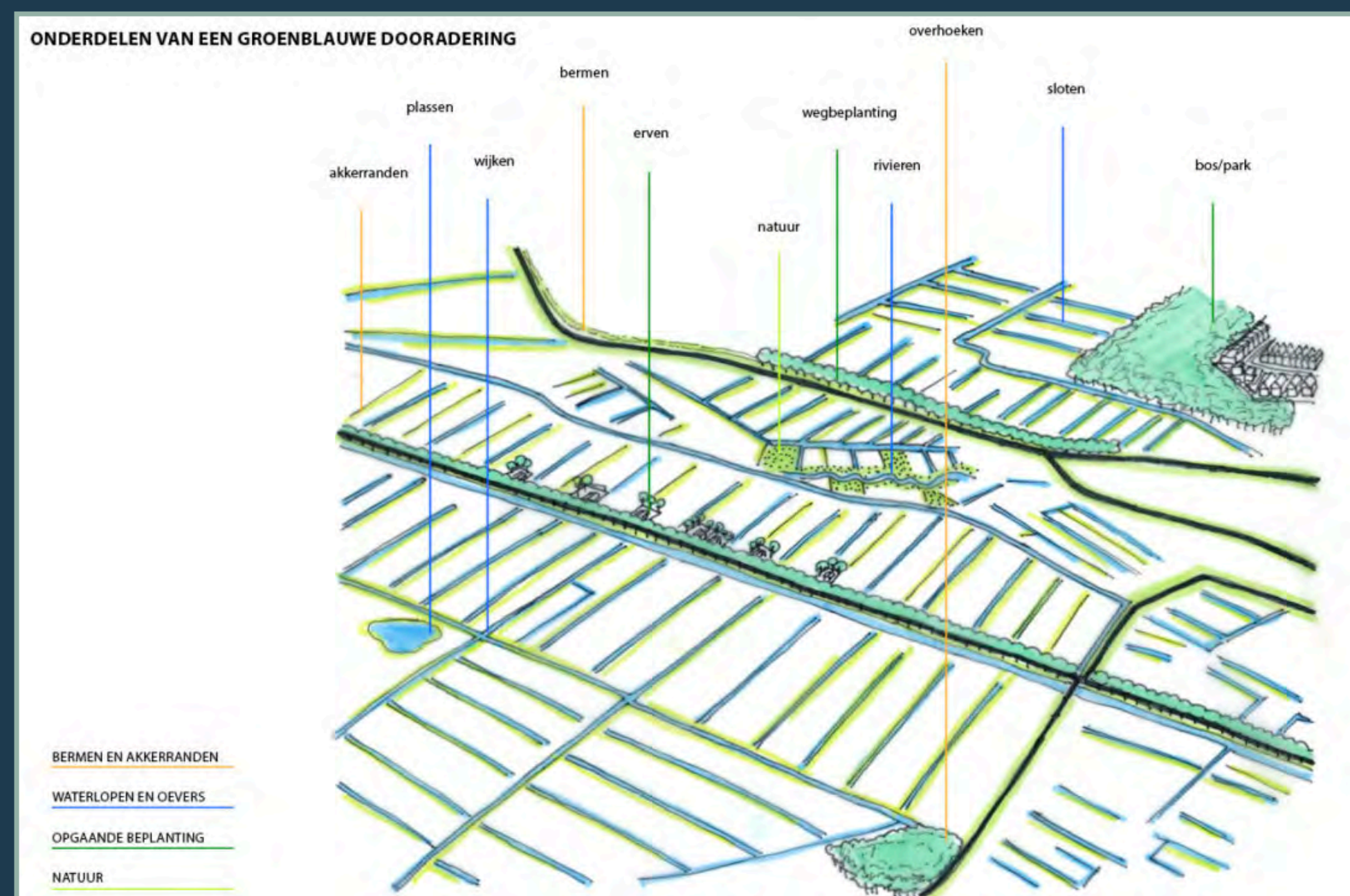
Door: Waterschap Hunze en Aa's

BESCHRIJVING

Het waterschap beheert vele kilometers watergangen. Een deel van de hoofdwatergangen blijken gevoelig te zijn voor inzakkende taluds bij natte omstandigheden. Het waterschap herstelt ingezakte taluds, om de watervoerende functie te kunnen behouden. Bij het herstellen van deze taluds kan ervoor gekozen worden om een verbreding met een flauwer talud aan te leggen en zo bij te dragen aan de groenblauwe dooradering. Het waterschap heeft via een eerste analyse gemaakt van de trajecten waar dit mogelijk van toepassing is. De trajecten zijn ingegeven door gevoeligheid van inzakkende taluds bij natte omstandigheden, zoals die eind 2023 en begin 2024 hebben plaatsgevonden.

Daarnaast kunnen deze locaties bijdragen aan de cultuurhistorische, landschappelijke en/of ecologische versterking in de directe omgeving van de hoofdwatergang. Gedacht wordt aan hoofdwatergangen in de gebieden Ellersinghuizerveld, Wollingboermarke, Ruiten Aa, Oordkamp, nieuwe Fiode en Hidsmeden. Nog niet gekeken is in hoeverre de nu geselecteerde trajecten bij kunnen dragen aan recreatieve wandelnetwerk.

De voorwaarden bij inrichting oevers nader te bepalen (maatwerk), waarbij een talud van 1:3 en/of in combinatie met een plasberm de voorkeur heeft, die beide een stabiliteit geven aan de oever en daarnaast ruimte geeft aan water en daardoor een meer extensief beheer van de vegetatie. Afhankelijke van de ruimte die nodig is, zal er grond aangekocht moeten worden om de bereikbaarheid (maaipaden) voor het onderhoud mogelijk te houden. De boven breedte hoofdwatergang, van insteek tot insteek, dient bij voorkeur niet de 8 meter te overschrijden.

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Toelichting: Door goed gekozen delen van hoofdwatergangen te verbreden en een flauwer talud aan te brengen, en deze trajecten goed te kiezen binnen het te vormen netwerk van groenblauwe dooradering, wordt bijgedragen aan het versterken van dit netwerk. Het aantal te realiseren km's s nog niet in beeld gebracht.

W1. WATERKWALITEIT

Toelichting: De te herstellen taluds kunnen ingericht en beheerd worden als natuurvriendelijke oever en daarmee bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit in de hoofdwatergang.

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Nader uitgezocht moet worden welke taluds geschikt zijn en wat de mogelijke en gewenste inrichting daarvan kan zijn.

GELD

Voor de eventuele aankoop van grond en inrichting van de taluds zijn middelen nodig.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Gedacht kan worden aan de inzet van het WILG instrumentarium om voor de landbouw de best mogelijke inrichting te realiseren.

PAREL GROENBLAUWE DOORADERING OP OVERHEIDSGRONDEN

Door: Overheden

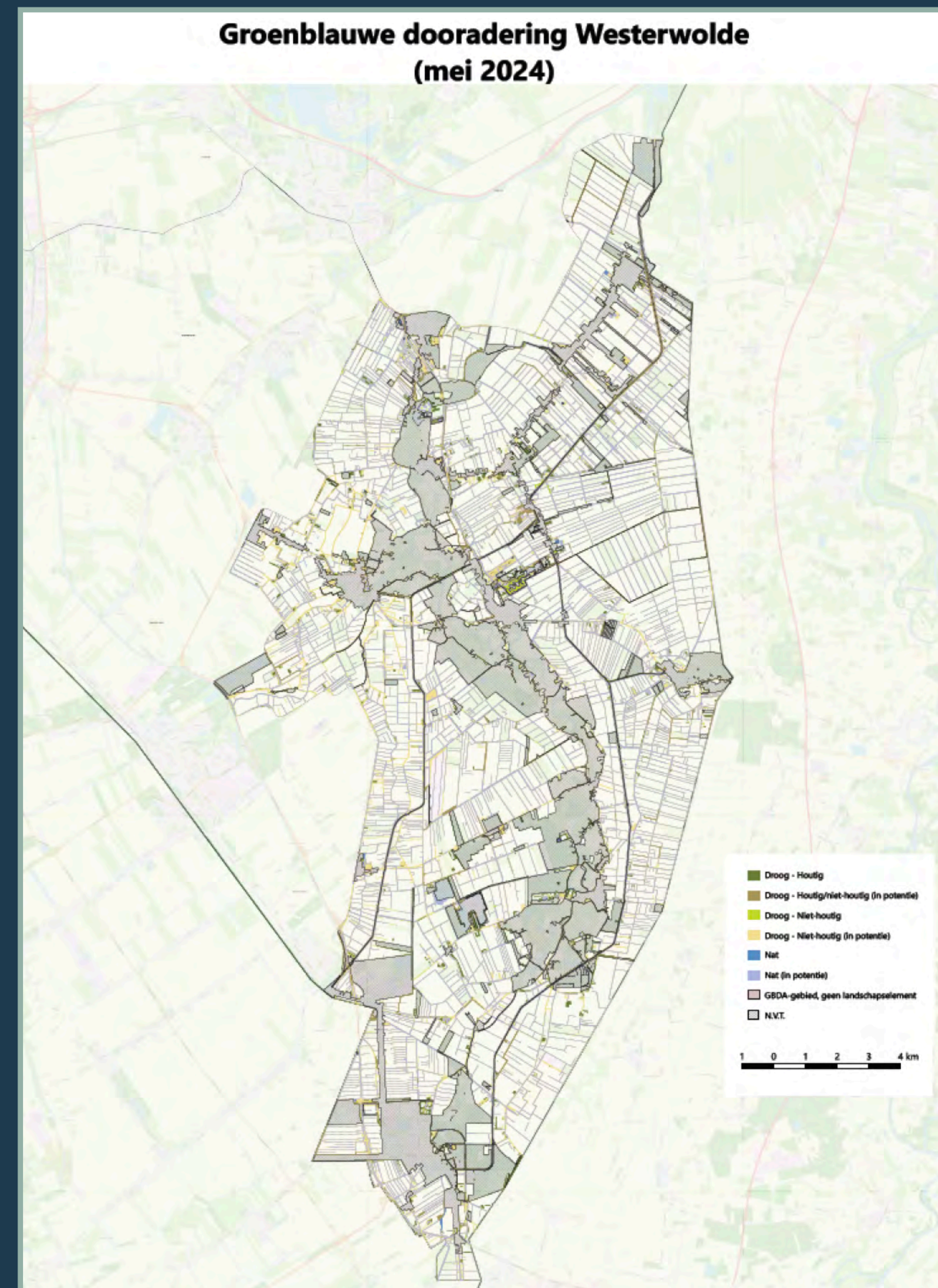
BESCHRIJVING

Er is een opgave om meer diversiteit in het landelijk gebied te brengen in de vorm van houtwallen, bosjes, natte stroken langs sloten en bloemrijke akkerranden om hiermee de biodiversiteit ook buiten bestaande natuurgebieden te verbeteren. Deze GroenBlauwe Dooradering (verder: GBDA) kan deels via agrarisch natuur en landschapsbeheer worden gerealiseerd op agrarische grond. Kansrijk is verder het benutten van gronden die in bezit zijn van gemeenten, Provincie en waterschap. Bij een ecologische beheer van wegbermen, slootranden en overhoekjes kan op overheidsgrond een groot aandeel van de GBDA opgave worden gerealiseerd.

In de zeer natte winter 2023-2024 zijn de taluds van een groot aantal hoofdwatgangen verzakt. Om herhaling te voorkomen is een oplossing om de taluds te verflauwen en die flauwere, bredere taluds ecologisch in te richten.

Documentatie (hyperlinks)

- Werkdocument opgaven en maatregelopties transitie landelijk gebied Provincie Groningen

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

W1. W2. OPPERVLAKTEWATER EN GRONDWATERKWALITEIT

Opgave Westerwolde: Het deel van Westerwolde dat een veenkoloniaal bouwplan kent voldoet over het algemeen aan de waterkwaliteitsnormen voor oppervlakte- en grondwater. Hierbij wordt wel opgemerkt dat in natte jaren (als relatief weinig gebiedsvreemd water wordt aangevoerd) wel overschrijdingen plaatsvinden van meststoffen in het oppervlaktewater. Daarnaast wordt de nitraatnorm in het ondiepe grondwater (enigszins) overschreden. GBDA in de vorm van bufferstroken langs slootranden kan bijdragen tot vermindering van uitspoeling naar het grondwater.

N8. GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave Westerwolde: op basis van een eerste verkenning is een verdeling voor GBDA naar de deelgebieden gemaakt, voor Westerwolde namelijk: houtige elementen 370 ha, niet-houtige natte elementen 250 ha en niet houtige droge elementen 160 ha (een indicatie die op basis van aanvullende informatie duidelijker zal worden).

Toelichting: Hieronder een eerste doorrekening van het bestaande en het potentiële aandeel in hectares. Dit betekent dat een groot deel van de opgave potentieel op overheidsgronden kan worden gerealiseerd. Of dit ook praktisch zo is zal nader onderzocht moeten worden.

Westerwolde	DROOG - HOUTIG	359,7	1,5%
Westerwolde	DROOG - HOUTIG / NIET-HOUTIG (IN POTENTIE)	55,4	0,2%
Westerwolde	DROOG - NIET-HOUTIG	2,8	0,0%
Westerwolde	DROOG - NIET-HOUTIG (IN POTENTIE)	1382,5	5,8%
Westerwolde	ERF	1108,8	4,7%
Westerwolde	NAT	5,7	0,0%
Westerwolde	NAT (IN POTENTIE)	392,0	1,7%

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Doorlooptijd enkele jaren om te inventariseren en uit te voeren.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Op provinciaal niveau een overlegstructuur tussen overheden opzetten vergelijkbaar met het bemberaad in Drenthe.

PAREL VEENKOLONIAAL BOUWPLAN

Door: Stichting innovatie Veenkoloniën

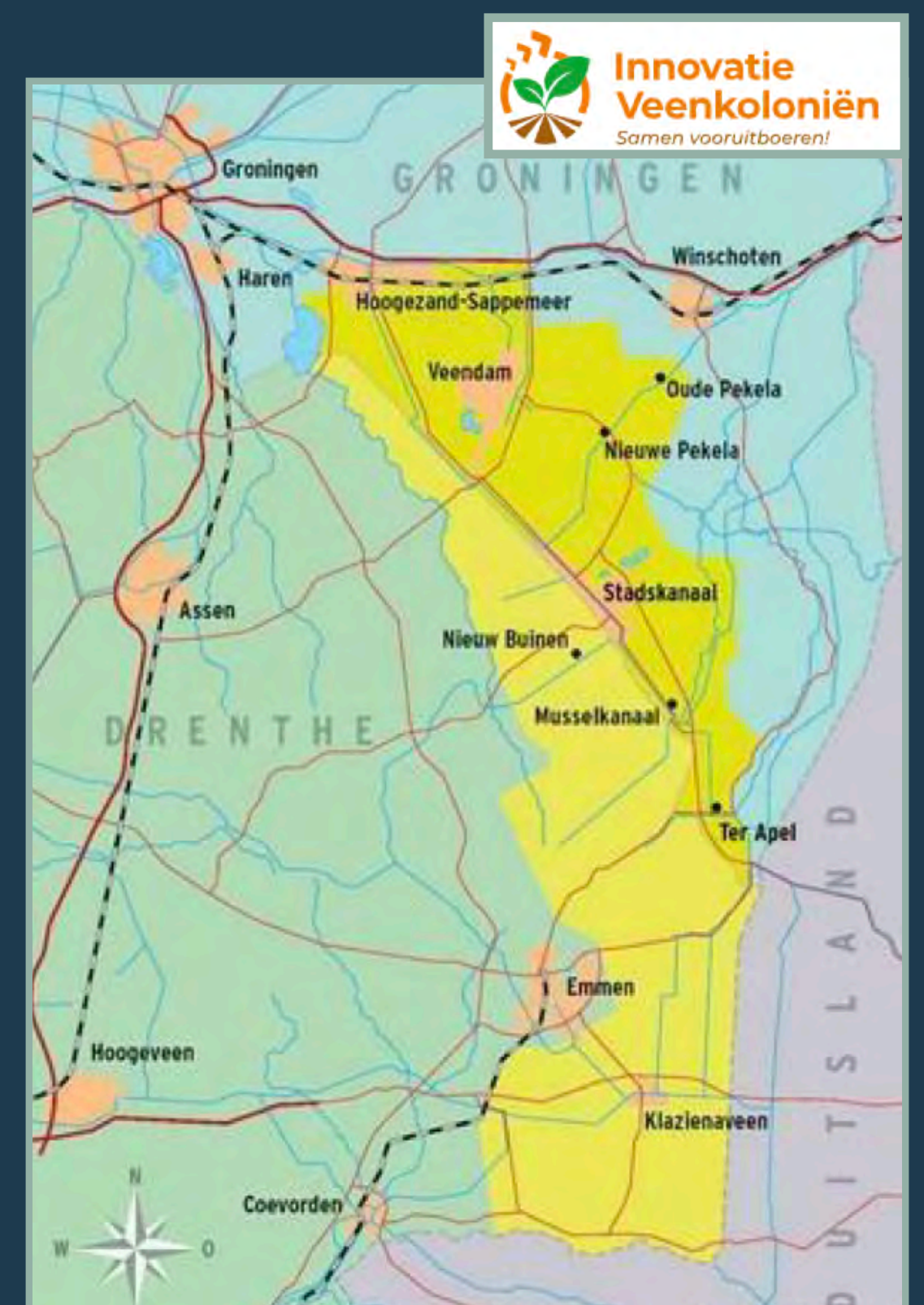
BESCHRIJVING

Een deel van deelgebied Westerwolde kent een veenkoloniaal bouwplan. Innovatie veenkoloniën heeft voor de veenkoloniën in kaart gebracht wat moet gebeuren om de NPLG opgaven te halen, waarbij de nadruk ligt op het bouwplan. De analyse uit dit rapport is ook van toepassing op Westerwolde behoudens het beekdal van de Ruiten Aa.

In het concept gebiedsplan wordt primair gekeken naar het bouwplan. Dit is logisch omdat wat verbouwd wordt medebepalend is voor de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen, waterbehoefte bemesting en dergelijke.

Documentatie (hyperlinks)

- Later: concept gebiedsplan innovatie Veenkoloniën
- Ontwikkelkaders voor groenblauwe dooradering in de Veenkoloniën

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

WATER: W1. WATERKWALITEIT

Opgave Westerwolde: Voldoen aan KRW Opgave vooral gericht op chemische kwaliteit Voortzetting inrichtingsmaatregelen t.b.v. ecologische kwaliteit

Toelichting: Ten aanzien van waterkwaliteit (oppervlakte en grondwater) valt vooral de nitraatconcentratie in het ondiepe grondwater op. Er is sprake van een overschrijding, de verwachting is dat de norm met een verbetering van het stikstofoverschot in de bodem met ca 10 kg/ha gehaald kan worden. Ingezet wordt op het geven van meer inzicht aan akkerbouwers in de individuele bedrijfsprestaties en mogelijkheden om te verbeteren. Concreet wordt in studiegroepen en projecten/pilots gekeken naar:

- Afstemmen watergift op behoefte
- Precisiebemesting
- Reduceren gewasbeschermingsmiddelen en erfemissies

Daarnaast wordt ingezet op rassenveredeling. Veredeling kan een gewas weerbaarder maken tegen droogte, robuuster maken zodat minder gewasbeschermingsmiddelen nodig zijn en efficiënter doen omgaan met meststoffen. Aandachtspunt is wel dat als het bouwplan verschuift de aanpak mogelijk ook moet worden bijgesteld.

Concreet: Halen van de doelen

Legenda

- Draagt bij
- Draagt sterk bij
- Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden Provincie

W3. WATER: ZOETWATERBESCHIKBAARHEID

Opgave Provincie: Integreren van zoetwaterbeschikbaarheid in andere maatregelen die in het landelijk gebied genomen worden; keuzes maken per (sub)deelgebied over water vasthouden/vernatten en/of droogteschade accepteren/mitigeren (geen verdeling naar deelgebieden te maken).

Toelichting: Veenkoloniën (inclusief Westerwolde) is afhankelijk van water uit het IJsselmeer. Er wordt onderzocht wat gedaan kan worden om het gebied minder afhankelijk te maken van gebiedsvreemd water. Er loopt al het project blue transition. Gedacht wordt aan de volgende projecten/studiegroepen/onderzoeken:

- Kennis waterbehoefte gewassen gericht op vermindering beregening
- Effectiviteit van vormen van irrigatie gericht op waterbesparing
- Monitoren bodemdichtheid om te bezien hoe bodemverdichting hersteld en voorkomen kan worden
- Herverkaveling/perceel optimalisatie met ondermeer als doel optimalisatie van het watersysteem

Daarnaast onderzoek Witteveen en Bos of beregening vanuit grondwater een optie is waarmee IJsselmeer water alleen benut zou hoeven worden om de sloten op peil te houden.

Concreet: Minder afhankelijk van IJsselmeerwater

N8. NATUUR: GROENBLAUWE DOORADERING

Opgave deelgebied: Houtige elementen 368 ha / Niet-houtige natte elementen 250 ha / Niet-houtige droge elementen 162 ha.

Toelichting: Er wordt gefocust op de groenblauwe dooradering opgave, afronden NNN en aanleggen van nieuw bos. Terecht wordt niet gekeken naar Natura 2000 gebieden omdat die niet in het veenkoloniën gebied liggen.

Concreet: Voorstel veenkoloniën is om de groen-blauwe structuur die door agenda veenkoloniën is ontworpen te benutten om het GBDA te versterken en te ontwikkelen. Voorgesteld wordt om ANLB in te zetten als instrument om de GBDA te realiseren.

WAT IS ER NODIG?

TIJD

Onbepaalde tijd, is permanent proces.

GELD

Nader te bepalen, gaat vooral om pilots.

OVERIGEN (INSTRUMENTEN, ORGANISATORISCH, CONTRACTUEEL, ED.)

Lobbyen (samen met innovatie Veenkoloniën en Provincie Drenthe) voor middelen uit de 1 miljard euro per jaar innovatie landbouw.

PAREL – MESTVERWAARDING & KRINGLOOP NUTRIËNTEN

Door: Provincie Groningen en sector

BESCHRIJVING

In het veenkoloniale gebied is er een tekort aan nutriënten om gewassen te kunnen bemesten. In de gebiedsprocessen is een duidelijke oproep om kringlopen te sluiten en dierlijke meststromen optimaal in te zetten. Veelal gebeurt dit al door bestaande relaties tussen Veehouders en Akkerbouwers maar er wordt ook veel mest aangevoerd van buiten het gebied. De originele samenstelling van de mest is vaak suboptimaal voor een optimale bemesting van de gewassen en de benutting. Om de mineralenstromen verder te verduurzamen is er draagvlak om kringlopen te sluiten in Groningen, nutriënten op maat te kunnen aanbieden en organische stof beschikbaar te stellen via technische innovatie. Monovergisting kan hier een onderdeel van zijn en verbetert het verdienmodel van de agrarische bedrijven afhankelijk van de casus. Dit vraagt om maatwerk. Ook wordt nadrukkelijk gekeken naar andere afvalstromen zoals bijvoorbeeld organisch bermmaaisel.

Wat betekent deze visie concreet in de Veenkoloniën en geheel Groningen?

1. Dagontmesting of andere nieuwe beschikbare technieken om de maximale reductie van stalemissies in doelbereik te behalen.
2. Vergisten van dagverse mest om maximale emissiereductie uit mest in doelbereik te behalen en het genereren van groen gas.
3. Raffinage (strippen) van mest om de optimale en gescheiden vorm van nutriënten te genereren voor bemesting van de planten/ gewassen en toepasbaarheid in de vorm met de laagste emissie waarbij lokale (Groningse) kringlopen worden gesloten.

Wat zijn de integraal gestelde doelen voor technische innovatie in Groningen?

1. Agrarische kringlopen binnen Groningen verder sluiten. Bemesting van gewassen door input van mest van de dieren en reductie van kunstmest. Gewassen bemesten op basis van behoefte op nutriëntniveau.
2. Maximaal haalbare emissiereductie binnen de drie bovengenoemde maatregelen van technische innovatie implementeren
3. Circulaire economie, duurzame bedrijfsvoering veehouderij & akkerbouw, bijdrage aan herstel biodiversiteit N 2000
4. Maatschappelijk verantwoord, bijdrage aan de energietransitie en reduceren van de energiebehoefte van kunstmest
5. Bijdragen aan verdienmodel en perspectief van de landbouw

Documentatie (hyperlinks):

-

PAREL VERBINDEN AAN THEMA'S EN OPGAVEN WESTERWOLDE

Beschrijving	Bijdrage opgave
WATER, KLIMAAT, NATUUR EN VERDIENMODEL <i>Opgave deelgebied:</i> zie overzicht Westerwolde Concreet: <ol style="list-style-type: none">1. Natuur<ol style="list-style-type: none">a. Hoogst haalbare emissiereductie Stikstof via technische oplossingenb. Verbetering kwaliteit N2000 gebieden, biodiversiteit2. Klimaat<ol style="list-style-type: none">a. Hoogst haalbare emissiereductie Methaan via technische oplossingenb. Hoogst haalbare bijdrage aan opgave CO2 eq. via technische oplossingen (via mono vergisting mogen vermeden methaanemissies ingerekend worden, Re 11 richtlijn 2018/2001 Europees Parlement)c. Emissiereductie integraal in stal, opslag en toediening (bemesting)d. Veiligstellen van organische stof in Groningse kringloop, toekomstbestendige duurzaamheid3. Water<ol style="list-style-type: none">a. Bijdrage aan reductie uitspoeling meststoffen in water, verbetering waterkwaliteitb. Bijdrage aan verbetering kwaliteit van grondwater4. Maatschappelijk<ol style="list-style-type: none">a. Bijdrage aan productie van groen gas, realisatie van Rijks bijmengverplichtingb. Bijdrage aan bestaanszekerheid agrarische sector, verdienmodel en perspectiefc. Bijdrage aan toekomstbestendig duurzame circulaire economied. Bijdrage aan gezamenlijk gedragen gebiedsplannen, gebiedsprocese. Bijdrage aan veiligstellen van Nutriënten en grondstoffenf. Bijdrage aan integrale oplossing van de aardbevingsproblematiekg. Internationale voorbeeldfunctie voor kennis en duurzaamheid, kringlooplandbouwh. Minimaliseren en optimaliseren van transportbewegingen	
Legenda	
<i>Draagt bij</i>	
<i>Draagt sterk bij</i>	
<i>Draagt sterk bij en ook relevant voor andere deelgebieden provincie</i>	

WAT IS ER NODIG?

Tijd:
Geld:
Overigen (instrumenten, organisatorisch, contractueel, ed.):

Colofon

Uitgave provincie Groningen, oktober 2024

www.provinciegroningen.nl/westerwolde